

TARSUS
ÜNİVERSİTESİ

TARSUS ÜNİVERSİTESİ İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ DERGİSİ

TARSUS UNIVERSITY
JOURNAL OF THE FACULTY OF ECONOMICS AND ADMINISTRATIVE SCIENCES
Yıl/Year:2024, Cilt/Vol:5, Sayı/Issue:1, ss./pp. 19-48

(e-ISSN:2757-5357)

YAŞANABİLİR KENTLER PERSPEKTİFİNDEN TÜRKİYE'DE ÇOCUK DOSTU OLMAK

Being Child Friendly in Turkey from The Perspective of Livable Cities

Öz

Yaşam koşulları her geçen gün güçleşen kentlerde sorunlara çözüm üretmek amacıyla gündeme getirilen uluslararası projelerden birisi Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu'nun (UNICEF) Çocuk Dostu Kentler Girişimi'dir. Girişim, 2000'li yıllarda uygulanmaya başlanan, kentlerin çocuklar için hak temelli olarak yeniden düzenlenmesini amaç edinmiş çok paydaşlı bir projedir. Bu çalışmada kentlerde artan sorunların çocuklara yansımaları ve onlarla baş etmek üzere yerel yönetimler tarafından üretilen çözümler, Çocuk Dostu Kentler Girişimi ilkeleriyle uyumu bağlamında değerlendirilmektedir. Bu amaçla Türkiye'de 2014-2016 arasında deneyimlenen Çocuk Dostu Kent Projesi'ndeki gelişmelerin sürdürülebilirliği incelenmektedir. Araştırmada veriler, UNICEF ve Türkiye'deki uygulamalar kapsamında ilgili kurumlar tarafından paylaşılan açık veri kaynaklarından, konuya yönelik yapılan araştırmalardan elde edilmiş, betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Sonuç olarak Çocuk Dostu Kentler Girişimi'nin Türkiye'deki pilot uygulamalarından sonra sürdürülmediği kent yönetimlerinin sistematikten uzak birtakım uygulamalarının ötesine gidilemediği görülmektedir. Bu uygulamalar ise çocukların kentlerde yaşadıkları sorunlara çözüm üretmede yetersiz kalmakta, yapılan uygulamalar konuya ilişkin farkındalık yaratmanın ötesine geçememektedir.

Anahtar Kelimeler: Belediye, Çocuk Dostu Kentler Girişimi, Eşitsizlik, UNICEF.

Abstract

Child-Friendly Cities Initiative (CFCI) is one of the international projects brought to the agenda in order to solve the problems in cities, which are getting harder to live in day by day. It is a multi-stakeholder project that started to be implemented in the 2000s and aims to reorganise cities in a child rights - based approach. The aim of the study is to evaluate the sustainability of the developments regarding child-friendliness after the pilot implementation of the CFCI in Turkey. This is a descriptive research and the data were obtained from open data sources shared within the scope of projects carried out by The United Nations Children's Fund (UNICEF) and child-friendly regulations and practices in Turkey. As a result, the CFCI was not sustained after pilot implementations in Turkey. According to the current data, it can be said that only some of the objectives of this project could be realized and the project was limited to the duration of the protocol, thus, it could not go beyond raising awareness of child-friendliness.

Keywords: Municipality, Child Friendly Cities Initiative, Inequality, UNICEF.

Doç. Dr. Sultan KAVİLİ ARAP

Sorumlu Yazar / Corresponding Author
Dokuz Eylül Üniversitesi
İzmir Meslek Yüksekokulu
Yönetim ve Organizasyon Bölümü
Yerel Yönetimler Programı
sultan.arap@deu.edu.tr
0000-0002-4752-8828

Makale Türü	:Araştırma
Makale Gönderim Tarihi	:18.03.2024
Makale Revizyon Tarihi	:13.04.2024
Makale Kabul Tarihi	:02.05.2024

Atıf/Citation: Kavili Arap, S. (2024). Yaşanabilir kentler perspektifinden Türkiye'de çocuk dostu olmak. *Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5 (1) , 19-48.

Doi: 10.56400/tarsusiibfdergisi.1455037

GİRİŞ

Günümüzde dünya nüfusunun yarıdan fazlası kentlerde yaşamaktadır. Türkiye’de bu oran yüzde doksanların üzerinde olup hızlı ve plansız kentleşme, kitlesel iç ve dış göç hareketleri, kontrolsüz büyüme gibi nedenlerle kentlerde sorunlar çeşitlenmekte ve artmaktadır. Kentlerin yeniden üretimi; kentsel yaşamın değişmesine, yapılan yatırımların kârlılık dürtüsüyle biçimlenmesine yol açarken, kentte yaşanan sorunlara da yenileri eklenmeye devam etmektedir. Toplumsal müşterekler dikkate alınmadan piyasa dinamikleriyle şekillenen kentlerde mekân ve yaşam, insan aleyhine biçim değiştirmekte; gün geçtikçe toplumsal eşitsizliklerin en yoğun ve çarpıcı biçimlerde yaşandığı kentlerde varsılığın ve yoksulluğun mekânları arasındaki çelişki (Şengül, 2001: 189) daha çok görünür olmaktadır.

Kentsel sorunların ağırlığını daha fazla hissedilen gruplar; yoksul, engelli, göçmen gibi kentsel alandaki dezavantajlılar olmaktadır. Toplumsal görünürlüğü çok olmamakla birlikte kentsel alanda kendine yer açmada zorlanan gruplardan birisi de çocuklardır. Kentler fiziksel ve işlevsel olarak değişirken göz ardı edilen çocuklar, uzun süredir kısıtlı bir alana hapsolmuştur. Son yıllarda bu konunun çeşitli nedenlerle gündeme gelmesi, çocuklara yönelik ailede ve toplumda gelişen hassasiyet, kentsel alanda kendine özgü mekânlara olan gereksinimi çocuğu sermayenin planlarının odağına yerleştirmiştir. Artık çocuk sadece sermaye için ucuz işgücü değil; sağlık, eğitim, giyim-kuşam, oyun merkezli harcamalar ve teknolojik cihazlar başta olmak üzere tüketici kimliğiyle önemli bir pazar ögesi olmuştur.

1980’li yıllarla birlikte başta dezavantajlı gruplar olmak üzere kentsel alanda yaşanan sorunların giderilmesinde çok aktörlü uluslararası projeler önem kazanmaya başlamıştır. Yerel yönetimlerin önemli aktörlerden birisi olduğu bu projeler sorun odaklı, hedef kitlesi oldukça belirgin, kısa vadeli, geçici, çoğu uluslararası destekli olmaları bağlamında birbirine benzemektedir. Bu projelerin önemli bir kısmı proje süresinin bitiminden sonra sürdürül(e)memektedir. Güncelliğini ve popülerliğini hızla kaybeden projeler yerini bir öncekine benzer özellikler taşıyan yenilerine bırakmaktadır. Söz konusu projeler; Dünya Sağlık Örgütü tarafından organize edilen Yaşlı Dostu Kent, Kadın Dostu Kent Birleşmiş Milletler (BM) Ortak Programı, Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) öncülüğünde Çocuk Dostu Kentler (ÇDK) Girişimi gibi isimlerle anılmakta; hedef kitlenin kentlerdeki sorunlarını çözme amacının yanı sıra kent yönetimi tarafından kentin marka değerine katkı sağlayacak uygulamalar olarak da değerlendirilmektedir.

Bu çalışmada kentlerde artan sorunların kentsel alandaki çocuklara etkileri ve bu sorunlarla mücadele amaçlı üretilmeye çalışılan çözümler, ÇDK ilkeleriyle uyumu bağlamında değerlendirilmiştir. Çalışmada Türkiye’de ÇDK projesinin sonlandırıldığı 2016 yılında Türkiye örnekleri üzerinden yapılan değerlendirmelerden¹ günümüze geçen süre içerisinde Türkiye’de çocuk dostu kent olmak konusundaki gelişmeler irdelenmektedir. Uluslararası ölçekte üretilmiş çözüm önerileri ve Türkiye’de uygulanabilirliğinin değerlendirilmesinin yanı sıra, proje hedeflerinin ÇDK pilot uygulamasının bitiminden sonraki süreçte sürdürülebilirliği de ele alınmıştır.

Çalışma nitel bir araştırma olup, veri analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Veriler UNICEF’in Proje kapsamında hazırladığı raporlar, ilgili kurumların uygulamalarına yönelik paylaşımları, UNICEF Türkiye Ofisi’nin

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Kavili Arap, 2016

uygulama sürecindeki dijital paylaşımları² (istatistikler, değerlendirmeler, haber ve duyurular), Türkiye Proje Sonuç Raporu, konuya ilişkin bilimsel araştırmalar, Türkiye’de çocuklara ilişkin üretilen politika belgeleri (kalkınma planları ve ihtisas komisyonu raporları, strateji belgeleri vb.), Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Genel Kurul tutanakları ve ilgili kurumların faaliyet raporlarında çocuk dostu olmaya yönelik hedef ve uygulamaların incelenmesi ile elde edilmiştir.³

Çocuk konusu, bir süredir kamu yönetiminin her ölçeğinde önem verilen konular arasında yer almaktadır. Gerek merkezi yönetim gerekse yerel yönetim düzeyinde hedefler ve uygulamalar bulunmaktadır. Çalışmada Türkiye örneği, dünyadan seçilmiş örneklerden yararlanılarak benzerlikler ve farklılıklar bağlamında ana hatlarıyla değerlendirilmektedir.⁴

1. GÜNCEL SORUNLAR BAĞLAMINDA KENTTE ÇOCUK OLMAK

Çocuğa yüklenen anlam, ona tanımlanan roller ve toplumsal değeri birçok açıdan farklılık göstermektedir. Çocukluk çağına ilişkin değerlendirmeler tarihsel olarak farklılık göstermiş olmakla birlikte, aynı dönemde sosyo-kültürel ve ekonomik anlamda da farklı olmaktadır. Diğer yandan toplumların hızla değişip dönüşmesinden en çok çocuklar etkilenmekte, çocukluğa dair kavramlar veya çocukların toplumsal konumları, çocuk hakları gibi konular, toplumsal dinamiklere bağlı olarak dönüşmektedir (Dilli, 2022: v). Engellilik, yoksulluk, göç, mevsimlik işçilik gibi durumlarda çocuğun yaşadığı sorunlar, çocuk işçiliği, çocuk istismarı, çocuk yaşta evlilik, terk edilmişlik gibi konular çocuğun geleceğinin önemli belirleyicisi olmaktadır. Bu nedenle konu farklı disiplinlerden uzmanlar tarafından önemsenen, çözüm üretilmeye çalışılan bir alan olarak gündemde yer almaktadır.

Tarihsel olarak bakıldığında çocukların yaşam koşulları açısından yetişkinlerle aralarındaki sorunların niteliğinde değişiklikler olmakla birlikte çocukların yetişkinlerin tutum ve davranışlarından kaynaklanan sorunlarının çağlar boyunca devam ettiği görülmektedir (Tan, 1989; Fass, 2004; Yapıcı ve Yapıcı, 2004; Akbaş ve Atasü Topçuoğlu, 2009). 14. yüzyıla kadar çocukluğun ayrı bir dönem olarak değerlendirilmediği, bebeklikten yetişkinliğe geçildiği (Orme, 1995: 48) belirtilirken, bu tarihten itibaren ailesinin duygusal yaşamında kendine yer bulan bir çocukluk döneminden söz edilmektedir (DeMause, 1974: 51). Çocukluk kavramına ilişkin düşüncelerin Batı’da 16. yüzyıldan itibaren somut bir biçimde gelişmeye başladığı (Sağlam ve Aral, 2016: 45), modern anlamda çocukluğun 18. yüzyıldan sonra geliştiği ve çocukla ilgili her şeyin ilgi çekmeye başladığı belirtilmektedir. İnsan hakları konusunda yapılan çalışmalar ve gelişimsel bakış açısının ortaya çıkması ile çocuğa ait bütün tanım ve kavramlar değişmiş (Tan, 1989: 77-78, 83; Akbaş ve Atasü Topçuoğlu, 2009: 96, 98, 101) ve 20. yüzyıl; uluslararası belgelerde, politika belgelerinde çocuğa hakların tanımlandığı hem ailede hem de toplumda çocuğun öneminin arttığı bir dönem olmuştur.

BM’nin 2023 verilerine göre dünya nüfusunun yüzde 25’i 0-14 yaş aralığında olup bunun da sadece yüzde 16’sı gelişmiş ülkelerde yaşamaktadır (United Nations Population Fund [UNFPA], 2023a). 0-17 yaş grubunu içeren çocuk

² UNICEF Türkiye Ofisi bu paylaşımların önemli kısmını pilot uygulama sonrasında web sayfasından kaldırmıştır.

³ Araştırma belge analizi tekniğini ve literatür incelemesi kullandığı için etik kurul izni gerekmemektedir.

⁴ Seçilen dört örnek uygulama iki gelişmiş ve iki gelişmekte olan aktif girişimci ülkedir. Gelişmiş ülke seçiminde başarılı örnekler arasından göreceli olarak eski ve yeni katılan iki ülke belirlenmiştir. Gelişmekte olan ülkeler arasında ise iki farklı coğrafi bölgeden farklı demografik yapı, ekonomik koşullarda, çocukların sorunlarının da oldukça farklı olduğu iki ülke seçilmiştir.

nüfus, 1970 yılında toplam nüfusun yüzde 48,5'ini oluştururken her geçen yıl azalmaktadır. Yapılan nüfus projeksiyonlarına göre 2080 yılına gelindiğinde bu oranın yüzde 19'a düşmesi beklenmektedir. Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) 2022 verilerine göre ise Türkiye nüfusunun yüzde 26,5'i çocuktur. Türkiye’de çocuk nüfus oranı AB ülkelerinden daha yüksektir. Evlerin yüzde 44,3’ünde 0-17 yaş grubunda en az bir çocuk bulunmaktadır. 2-14 yaş arasındaki çocukların en az bir fonksiyondaki engellilik durumu ise yüzde 3,9 olarak tespit edilmiştir (TÜİK, 2023). Ülkedeki geçici koruma altındaki nüfusun yüzde 48’i (1.537.498) çocuktur (Göç İdaresi Başkanlığı, 2024).

Dünya nüfusunun önemli kısmı kentlerde yaşamaktadır. Çocukların gereksinimleri göz ardı edilerek biçimlendirilen kentlerde çocuklar çok çeşitli sorunlar yaşamakta; sosyal, kültürel, zihinsel gelişimleri olumsuz etkilenmektedir. Kentlerde yaşayan çocukların oranı gün geçtikçe artmakta, ancak kentlerin çoğu çeşitli nedenlerle çocukların sağlıklı büyümesine uygun biçimlenmemektedir. Kentsel alanda yaşanan değişimin yarattığı olumsuzluklara çözüm üretmekte yetersiz kalınan günümüzde, kentlerde çocukların gereksinimlerine cevap verebilme yeteneğinin geliştirilmesi, söylemde önemsenen ancak uygulamada önemli eksiklikleri olan bir konu olmaktadır.

Küreselleşmenin bedelleri açısından en çarpıcı konuların merkezinde çocukların olması şaşırtıcı değildir. Çocukluk dönemine özgü uygulamalarda toplumlara göre birtakım farklılıklar bulunsa da (Fass, 2004: 141-142) çocukların yaşadığı şiddet, istismar, çocuk işçiliği, çocuk suçları gibi sorunlar gelişmiş-gelişmekte olan tüm ülkelerde görülmektedir. 20. yüzyılda duygusal değeri öne çıkan, görünürde pek çok hak elde eden çocuk, yeni bir pazar değeri haline gelerek bir tüketim nesnesi olmuştur (Sparman ve Sandin; 2012: 16).

Diğer yandan bu sorunlar kadar öne çıkmasa da çocuğun hayal gücünü kısıtlayan oyun alanlarına kapatılması, oyun alanlarının önemli kısmının fiziksel olarak yetersizliği ve doğadan kopukluğu, oyun ve oyuncaklara bütçe ayrılması gerekliliği, betonlaşan kentler, oyun alanları ve çevresinin güvenliksizleşmesi ve ailelerin kaygıları gibi nedenlerle evlere kapatılan çocukların gerek sosyalleşmeleri gerekse çocukluğu yaşamaları engellenmektedir.

Son yıllarda bunlara dijital oyunlar ve pandeminin eklenmesiyle çocuğun oyun alanı algısı önemli ölçüde değişmiştir. TÜİK tarafından 2013 ve 2021 yıllarında “Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanımı ve Medya” araştırmaları yapılmış, araştırma sonucunda çocukların önemli kısmının boş zamanlarını ev ortamında, bilgisayar başında geçirdiği tespit edilmiştir. Araştırmalarda internet kullanımının, 6-15 yaş grubundaki çocuklar için 2013 yılında yüzde 50,8 iken 2021 yılında yüzde 82,7 olduğu, erkek çocuklarında bu oranın yüzde 53,7’den yüzde 83,9’a, kız çocuklarında ise yüzde 47,8’den yüzde 81,5’e yükseldiği görülmüştür (TÜİK, 2013; 2021). 2021 yılının pandemi nedeniyle uzaktan eğitimin uygulandığı bir dönem olmasının çocuklarda internet kullanımını çok arttırdığı, bu sürenin önemli kısmında ders amaçlı kullanım olmakla birlikte, dijital oyun oynama süresinde de artış olduğu bilinmektedir (TÜİK, 2021).

Kentsel mekânlarda büyümek birçok zorluğu beraberinde getirmektedir. Çocukların çoğu çeşitli biçimlerde şiddete maruz kalmaktadır. 2008 yılında yapılan bir araştırmaya göre, bir yıllık süreçte 7-18 yaş grubundan çocukların yüzde 51’i duygusal şiddete, yüzde 43’ü fiziksel şiddete, yüzde 23’ü ihmale ve yüzde 3’ü cinsel istismara maruz kalmıştır (United Nations Children’s Fund [UNICEF], 2012). Diğer bir araştırmada ise, çocukların şiddete maruz bırakılma oranının 2012 sonrasında yüzde 7’den yüzde 17’ye, pandemi ile birlikte yüzde 18’e kadar yükseldiği belirtilmiştir (UNFPA, 2023b).

Diğer önemli bir sorun ise çocukların yoksulluk nedeniyle çalışma yaşamına erken atılmalarıdır. 2022 TÜİK verilerine göre Türkiye’de çocukların yüzde 32,7’si yoksulluk içindedir ve 5-17 yaş arasındaki çocukların yüzde 18,7’si ekonomik bir faaliyete katılmaktadır (TÜİK, 2023). Ancak bu orana evde çalışan çocukların eklenmediği, çocuk işçi sayısının 2 milyonun üzerinde olduğuna da dikkat çekilmektedir (İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi, 2022).

Türkiye’de çocukların yaşadığı çözüm bekleyen sorunlar; yoksulluk, beslenme, çocuk işçiliği, eğitimden yararlanmama, küçük yaşta zorla evlendirilme, çocuğa yönelik şiddet, kendileri ile ilgili kararlara katılamamaları, çevre bozulmaları vb. olarak sıralanmaktadır (Başbakanlık, 2018; UNICEF, 2022a; TÜİK, 2023; Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı [ASHB], 2023). Modern çağda çocukluk dönemine ilişkin sorunlar gündemde olan yerini korumakla birlikte, çocuğun en değerli olduğu dönem olarak da tanımlanmakta; geleceğin biçimlenmesinde iyi koşullarda yaşanmış bir çocukluğun yaratacağı etkinin önemi vurgulanarak çocukluk dönemi sorunlarına çözüm getirilmeye ilişkin çalışmalar yapılmaktadır.

2. ÇOCUK DOSTU KENT GİRİŞİMİ

Kentsel alanda çocukluk dönemi ile ilgili ciddi yaşamsal sorunların varlığı ve bu sorunların artarak devam ettiğinin görülmesiyle birlikte, sorun odaklı çözüm üretme çabaları gündeme gelmiştir. “Çocuğun iyi olma hali” ile çözüm önerileri geliştirilen alanlar; çocuğa yönelik finansal koşullar, sağlık, eğitim, barınma ve çevre, risk ve güvenlik, katılım ve ilişkiler olarak belirtilmektedir (Kalkınma Bakanlığı [KB], 2018: 2). Çocukların iyi olma halini belirleyen temel unsurlar; yaşanılan fiziksel, toplumsal, siyasal ve ekonomik çevre olmakta ve bu koşullar kent ölçeğinde çocukların iyi olma haline yönelik tanımlamaları ve beklentileri biçimlendirmektedir. Çok sayıda sorunun olması, çözüm önerilerinin ülkeden-ülkeye, kentten-kente farklılık göstermesiyle birlikte, dünya ölçeğinde çocukların önemli kısmının yaşam koşullarının kötüye gittiği ve yoğun risklerle karşı karşıya kaldıklarına ilişkin tespitler bulunmaktadır. Bu da çocuğun yüksek yararının her düzeyde izlenecek politikalarda dikkate alınması zorunluluğunu gündeme getirmektedir (KB, 2018: 4).

Bu kapsamda çözüm önerisi üretmek amacıyla birtakım projeler gündeme gelmiştir. Bunlardan bazıları; Danimarka’da 1970’li yıllarda başlatılan Okula Güvenli Rotalar Projesi (Safe Routes to School, 2016); İngiltere’de 2003 yılında başlatılan Okula Ulaşım Girişimi (An evaluation of the travelling..., 2010); Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) 1995 yılında kurulan Sağlıklı Okullar Ağı (Healthy schools, 2023); ABD’de 1972 ve 1990 yıllarında deneyimlenen ve 2020’de on ülkenin katılımıyla üçüncü kez gündeme gelen Kentlerde Büyüme Programı (Growing up in cities, 2023); UNICEF’in Çocuk Dostu Kentler (Child friendly cities initiative [CFCI], 2018; 2023b; 2023c) girişimleridir. Bu girişimler devamlılığı ve yaygınlaşması açısından farklılık göstermektedir. Yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere Okula Ulaşım Girişimi 2010 yılında kapanış raporuyla sonuçlandırılırken, Okula Güvenli Rotalar için 2015 sonrasına ait bir veri paylaşımı bulunmamaktadır. Diğer yandan Sağlıklı Okullar Ağı, Kentlerde Büyüme, ÇDK girişimleri daha günceldir ve sürmektedir. Çalışmada incelenmek üzere ÇDK’nin seçilme nedeni; yaygınlaşma sürecinin devam etmesi, çok sayıda ülkede farklı aşamalarda uygulanıyor olması, Türkiye’de seçilen kentlerde bir süre uygulanmış ve günümüzde ilkelerine yer vermeye çalışılan bir girişim olmasıdır.

2.1. Çocuk Dostu Kent Fikrinin Gelişimi

ÇDK, çocuk haklarının korunduğu, çocuklar için daha yaşanabilir bir kent olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda çocuk dostu olma hedefindeki bir kentin çocuklara bazı hakları sağlamayı taahhüt etmesi beklenmektedir. Bu haklar; yaşadıkları kentle ilgili kararlara katılmak, sosyal hayata katılmak, sağlık ve eğitim gibi temel hizmetleri almak, temiz suya ve hijyene erişmek, istismardan, şiddetten ve suiistimalden korunmak, tek başına güven içinde yürümek, oyun oynamak, yeşil alanların varlığı ve onlardan yararlanabilmek, temiz bir çevrede yaşamak, kültürel ve sosyal etkinliklere katılmak, ayrımcılığa maruz kalmamak ve kentin eşit vatandaşı olarak her hizmete erişim hakkına sahip olmaktır (Riggio, 2002: 48; CFCI, 2013; Protokol; UNICEF-Bornova Belediyesi, 2014). Bu hedeflerle ÇDK’ler, çocuklar için uygun yerler olabilmeyi amaç edinen, büyüklüğü, finansal koşulları, fiziksel yeterlilikleri farklı olan, kentteki çocuk nüfusunun da değişkenlik gösterdiği kentlerdir.

Amacı, çocuk haklarına ilişkin yerel yönetimlerin etkin olduğu, karar alma süreçlerinde çocukların etkili olduğu bir sistem geliştirmek olan ÇDK Girişimi, 1989 tarihli BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin (ÇHS) ardından, 1992 yılında BM Dünya Çevre ve Kalkınma Konferansı sırasında çocukların yurttaş olarak ele alınması gerektiği ve katılımının dile getirildiği Yerel Gündem 21 programına alınmıştır (CFCI, 2010: 3). 1996’da İstanbul’da düzenlenen BM İnsan Yerleşimleri Konferansı (Habitat II) sırasında alınan ve kentleri herkes için yaşanabilir yerler yapma hedefiyle başlatılmış, 2000 yılında ÇDK Uluslararası Sekreterliği oluşturulmuştur (CFCI, 2023a).

Sürdürülebilir gelişme hedeflerinden Sürdürülebilir Kentler ve Topluluklar ve ÇHS’nin ayırım gözetmeme (md 2), çocuğun yararı (md 3), çocuğun yaşama ve gelişmesi (md 6) ve çocuğun katılımı (md 12) ilkelerine dayandırılan ÇDK; çocuk haklarının gözetildiği ve çocuklar için daha yaşanabilir ortamlar yaratılması amacına dikkat çekmektedir (CFCI, 2023c). Bir yönetim modeli olarak tasarlanan Girişim; yerel yetkililer, merkezi idare organları, sivil toplum kuruluşları (STK), ulusal ve uluslararası kuruluşlar, uzmanlar ve akademik kurumlar, iş dünyası, basın ve en önemlisi çocuklar ve gençler gibi çok çeşitli ortakları harekete geçirmenin gerekliliğine dikkat çekmektedir (UNICEF, 2022b). Merkezine katılımı alan projenin temel amacı yerel yönetim düzeyinde çok aktörlü sistem kurarak çocuk dostu olmaya yönelik uygulamalar yapmaktır.

Proje kapsamında hazırlanan belgelerde, çocuk haklarını yaşama geçirme kararlılığında bir yerel yönetim sistemi oluşturulması gerekliliği belirtilmiş, ÇHS’nin yerel yönetimler tarafından da uygulanabilmesi için yönlendirici kaynaklar hazırlanmıştır. ÇDK’ye yönelik odaklanılan konular ve stratejiler ise yedi başlıkta ele alınmıştır (CFCI, 2023b):

1. Veri Toplama ve İlerlemeyi İzleme (Çocukların ve haklarının durumuna yönelik yeterli izleme ve veri toplama çalışmaları)
2. Savunuculuk ve Farkındalık Yaratma (Çocuk haklarının bilinmesi, anlaşılması, hükümet ve toplum genelinde çocuk haklarının savunulması ve farkındalığının artırılması.)
3. Çocuk Dostu Yasalar ve Politikalar (Çocukların haklarını koruyacak ve yaygınlaştıracak yasal düzenlemelerin yürürlüğe konması ve çocuklar üzerindeki etkilerini belirleyecek sistematik bir sürecin varlığı)
4. Yerel Kalkınma Planı (Sözleşme temelinde ayrıntılı ve kapsamlı bir gündem geliştirilmesi),

5. Çocuk Bütçesi (Çocuklar için adil ve yeterli kaynak tahsisi),
6. Koordinasyon ve Ortaklıklar (Çocuk dostu politikaların, yasaların, programların etkisini artırmak için sektörler arası koordinasyon ve stratejik ortaklıklar oluşturulması)
7. Katılım (Çocukları ve gençlerin bilgilendirilmesi, dahil edilmesi, onların görüş ve deneyimlerine saygı duyulması, çocukların hak sahipleri ve eşit, aktif vatandaşlar olarak tanınması.)

Girişim'e katılan kentlerin UNICEF tarafından çocuk dostu olarak tanınması, UNICEF'in kent yönetiminin ve yerel ortaklarının kendi toplumlarında büyüyen çocukların ve gençlerin insan haklarını ilerletmeye yönelik önemli ve sürdürülebilir adımlar attığını açıkça kabul ettiği anlamına gelmekte olup, ÇDK eylem planlarını en az iki yıl boyunca uyguladıktan sonra hak kazanılan bir statüdür. Eylem planının, çocuklar ve gençlerle iş birliği içinde seçilen temalar ve öncelikli alanda değişimin nasıl sağlanacağını ortaya koyması ve takip eden üç yılı kapsayıcı hedefler içermesi beklenmektedir. Belediyelerden ve ortaklarından, ÇDK eylem planlarında belirtilen hedeflere nasıl ulaştıklarını, neler öğrendiklerini ve "Çocuk Dostu" statüsü elde edildikten sonra kent veya toplum genelinde çocuk haklarını gerçekleştirme taahhüdünü nasıl ilerletmeyi planladıklarını nitelikli kanıtlarla göstermeleri istenmektedir. Bunları sağlayan belediye ÇDK logosunu kullanma hakkını beş yılı aşmayacak biçimde belirli bir süreliğine edinmiş olmakta, sürenin sonunda unvanın kullanımına devam edilebilmesi için yeniden denetlenmesi gerekmektedir (CFCI, 2018; UNICEF, 2023a).

ÇDK bu kapsamıyla yerel yönetimlere, çocuk haklarını politikalarına, programlarına ve yapılarına dahil etmeleri konusunda yol göstermeyi amaçlamaktadır (UNICEF, 2022b). Kentlerin çocuk dostu olmasını, çocuk haklarının korunmasını, çocukların yönetim sistemleri içinde görünür kılınmasını amaçlamaktadır. Proje, ÇHS'nin yerine getirilmesinin, çocuklara daha iyi yaşam koşullarının sağlanmasının ve özellikle risk altındaki çocukların durumu için iyileştirici önlemler alınmasının ancak yerelden başlayacak uygulamalarla mümkün olabileceğini vurgulamaktadır (Topsümer vd. 2009: 6, 8). Ancak ÇDK kapsamındaki uygulamaların ideal ya da standart bir modeli olmadığı da görülmektedir. Kentin içinde bulunduğu siyasal, finansal, sosyal ve fiziksel çevre, kentteki çocuk oranı, ülkenin gelişmişlik düzeyi gibi konular gereksinimlerin ülkeden ülkeye, kentten kente farklı olmasına neden olmaktadır. Bu farklılık da doğal olarak sorunların ve hedeflerin kapsamını ve hacmini belirlemektedir. Bu durum ÇDK'nin farklı coğrafyalardaki örneklerinde açıkça görülmektedir.

2.2. Çocuk Dostu Kentler: Dünya Örnekleri

ÇDK uygulamaları incelendiğinde genel olarak gelişmiş ülkelerde önemin, çocukların katılımının sağlanması ile özellikle yeşil alan ve parklar gibi rekreasyonel alanların geliştirilmesi, artırılması ve sokakların daha güvenli yerler haline getirilmesi gibi doğal ve yapay çevrenin iyileştirilmesine verilmekte olduğu görülmektedir. Bu girişimlerde çocukların kendilerini ilgilendiren konularda karar alma ve politikaların oluşturulması süreçlerine katılımının sağlanmasının da önem taşıdığı görülmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde ise özellikle zor koşullar altındaki çocukların sağlık, eğitim, barınma gibi temel hizmetlerden daha fazla yararlanabilmesi öne çıkmakta, fiziksel çevrenin iyileştirilmesine yönelik çalışmalar ikinci planda kalmaktadır (Tandoğan, 2014: 21; UNICEF, 2022c; 2023b).

ÇDK uygulama verileri UNICEF ülke temsilcilikleri aracılığıyla izlenmekte; devamlılığına, başarı durumuna göre sınıflandırılmaktadır. Bu çerçevede hedeflere erişme bağlamında başarılı ülke örnekleri tanımlamasıyla zaman zaman değerlendirmeler de yapılmaktadır. Bu bölümde halen aktif olan uygulamalar arasından seçilen dört ülke deneyimi incelenmiştir. Bunlardan ikisi başarılı ülke örnekleri arasında sayılan birisi ÇDK’nin başladığı yıllardan beri var olan, diğeri Girişim’in yaygınlaşması dönemine denk gelen iki gelişmiş ülke örneğidir. Diğer ikisi de gelişmekte olan ülke deneyimleri arasından seçilmiştir. Bu örnekler ise gerek coğrafi gerekse kültürel olarak farklı bölgeleri temsilen belirlenmiştir.

Gelişmiş ülke örneklerinden ilki çocuk merkezli uygulamalarıyla öne çıkan Finlandiya’daki bir ÇDK olan Oulu deneyimidir. Nüfusunun yüzde 18,4’ünün çocuk olduğu (CFCI, 2024b), çocuk eğitiminin yerel yönetimler tarafından üstlenildiği ülkede (Finnish National Agency for Education, 2024) 2012'den beri var olan ÇDK Girişimi sayısı, 2023 yılı sonu itibarıyla 14’ü onaylanmış, 45’i aday olmak üzere 59 belediyeye ulaşmıştır (CFCI, 2024b). Çocuk refahına ilişkin göstergelerin ortalamasının üzerinde olduğu Finlandiya’da hedefler; çocuk haklarına gösterilecek özen, çocuklara yönelik yürütülecek hizmetlerin her aşamasında ve onlara yönelik kamusal mekân planlamasında çocukların rol oynaması, sivil etkinliklere katılma yollarının bulunması (Kurban, 2021: 38), ilkokul çocuklarının okula korunaklı biçimde yürüyerek gitmeleri ve çocukların yürümeye teşvik edilmesi olarak sıralanmaktadır (Brown, vd. 2019:4). Farklı yaş grubundan çocukların kültürel aktivitelere katılımını desteklemek için “Kültür pasaportu” ve ötekileştirilme riski altında olan çocukların kültürel faaliyetlerde bulunmasını desteklemek için “Kültür okulu”, uygulanan projeler arasındadır (Salmi, 2012: 2-3; KB, 2018: 35).

2016 ve 2020 yıllarında olmak üzere iki kez ÇDK unvanını almış olan Oulu, UNICEF tarafından yapılan değerlendirmelerde çocuk haklarını teşvik etmek ve belediyenin tüm kültürel yaklaşımını daha çocuk dostu ve çocukları kapsayıcı bir biçimde ele alan çalışmalarından dolayı başarılı bulunmuştur (Child friendly city, 2024). Kentte akıllı kent olma yönünde çalışmalar yapıldığı, etkinliklerin yaygınlaştırılmasında ve çocukların araştırmalara, oylamalara katılımında kolaylaştırıcı olması amacıyla geliştirilen “nappi” adıyla bir mobil uygulamanın kullanıldığı da paylaşılan bilgiler arasındadır (Willman, 2019).

Aktif olarak ÇDK Girişimi’nin yürütüldüğü ülkelerden bir diğeri İngiltere’dir. Nüfusun yaklaşık yüzde 21’i 18 yaş altı olan ülkede program, beş şehirde üç yıllık pilot uygulamanın başarıyla tamamlanmasının ardından 2017’de başlatılmıştır. On kentin aday olduğu ÇDK programı kapsamında, yerel yönetim ölçeğinde çocukların kendilerini etkileyen kararlarda söz sahibi olması, kendileri için tasarlanan hizmetleri deneyimlemesi büyük ve karmaşık yerel sistemlerde kendilerini güvende ve öncelikli hissedebilmesinin amaçlandığı belirtilmektedir. Bir kentin ÇDK olarak tanımlanabilmesi için; çocuk haklarına siyasi bağlılık, çocuk haklarına ilişkin anlayış, anlamlı katılım ve hizmetlere eşit erişim konularında ilerleme beklendiği ifade edilmektedir (CFCI, 2024d).

İngiltere’de ilk ÇDK Cardiff’tir. Her kentin ve topluluğun stratejisinin, o kentin güçlü yönlerine, ihtiyaçlarına ve zorluklarına bağlı olarak farklı önceliklerle biçimleneceğini belirten Cardiff Kent Konseyi; iş birliği ve liderlik, iletişim, kültür, sağlık, aile ve aidiyet, eğitim ve öğrenme konularını öncelikli temel çalışma alanları olarak belirlemiştir. 2023’te yaklaşık 120 etkinlik eşliğinde sunulan değişim öyküsünün ertesinde kent ÇDK olarak tanınmıştır (UNICEF, 2023a;

2024a). Kentte ÇDK Girişimi kapsamında gerçekleştirilen faaliyetler ise; çocuklara ve gençlere yönelik, Aile Destek Ağ Geçidi aracılığıyla erken yardım ve destek sunulması, 5-14 yaş arası çocukların yerel yönetimin oyun hizmetinden yararlanması, Cardiff Konseyi'nin karar alma süreçlerine, hizmet tasarımı, izlenmesi ve değerlendirilmesine çocukların katılımının sağlanması, kentin yeni alanlarını tasarlamak için 50 çocuktan oluşan ekip görevlendirilmesi, personele çocuk hakları eğitimi, çocuklara katılım ve haklar eğitimi verilmesi, trafik azaltılarak okul sokaklarının daha güvenli hale getirilmesi, kentte belirlenen alanlarda Güvenli Oyun Şeritleri Projesi yürüterek çocukların güvenli bir şekilde oyun oynama fırsatlarını artırmak, toplumsal uyumu teşvik etmek ve anti-sosyal davranışların azaltılmasına yardımcı olmak biçiminde sıralanmıştır (Child friendly Cardiff, 2023; UNICEF, 2024a).

Gelişmekte olan ülke örneği olarak incelenen ve nüfusunun üçte biri 18 yaş altı olan Moğolistan'da ÇDK Girişimi 2012'de pilot uygulamalarla başlamıştır. Başkent Ulanbator'un Nalayh ilçesinde ve Hövsgöl ilinde başlanan pilot uygulamalara, 2017'de üç il ve Ulanbator'un bir ilçesi, 2020'de Umnugobi ili dahil edilmiştir. 2020 yılına gelindiğinde ÇDK uygulamaları yapan kent sayısı 11 olmuştur. Çocuk Dostu Topluluk Stratejisi, o zamandan beri yerel düzeyde çocuk haklarına yönelik ana planlama ve izleme aracı haline gelmiş, çocukların hayatta kalması, gelişimi, korunması ve katılımı konusunda hesap verebilirlik hedefleri belirlenmiştir (CFCI, 2024c). Moğolistan, yerel toplulukların yatırımlarını ve çocukların katılımını içeren bir süreci mümkün kılmak için 2012 yılında Yerel Kalkınma Fonu'nu uygulamaya koymuştur (UNICEF, 2023b: 7). Çocuk konseyleriyle yerel düzeyde çocukların yerel kalkınma planlaması ve bütçeleme konularında görüşlerini ifade edebilecekleri bir ortam yaratılmıştır. Yerel Kalkınma Fonu'ndan çocuklara yönelik harcamalar için 2021'e kadar yüzde 10'luk, 2022'de yüzde 25-30'luk bir tahsis oluşturulmuştur (CFCI, 2024c). Ulanbator'da çocuklara ekoloji eğitimi verilmesi (Global Green Growth Institute, 2018), Bayanhongor'da bir "Mini Parlamento" aracılığıyla çocuk katılımının artırılması, Umnugobi'de engelli çocuklar için bir çocuk katılım sistemi kurulması, iki okulun tekerlekli sandalyedeki öğrenciler için daha erişilebilir hale getirilmesi ÇDK kapsamında yapıldığı belirtilen uygulamalardır (UNICEF, 2023b: 42). Ayrıca dijital ortamda çocukların korunması kapsamında çocuklara yönelik eğitici materyaller hazırlanmış, "Online With Sango" sloganıyla çocuklara çevrimiçi haklarının ve güvenliğin senaryolar eşliğinde öğretilmeye çalışıldığı bir program yapılmıştır (CFCI, 2024c; UNICEF, 2024b). Bununla birlikte çocuk işçiliği, obezite, kaliteli eğitim ve çevrimiçi eğitim, temiz su ve sanitasyon, çevrimiçi çocuk istismarı, ergen ruh sağlığı gibi yarım kalan pek çok iş ve yeni konu olduğu belirtilen ülkede Girişimin devamlılığını sağlamak için Sürdürülebilirlik Eylem Planları hazırlanmıştır (Sambuunyam, 2023).

Brezilya'da ÇDK, 2022-2024 aralığında Brezilya'nın sekiz eyalet başkentinde uygulanmaktadır. Sürdürülebilir gelişme hedeflerine ulaşmayı amaçlayan bir kent hareketi olarak tanımlanan #AgendaCidadeUNICEF, Brezilyalı çocuklar ve ergenler için katılım, ayrımcılık yapmama ve şiddet karşıtlığı kültürünü güçlendirmek amacıyla kentlerden, topluluklardan ve özel sektörden meydana gelmektedir. Her kent için sosyal göstergelerin en düşük olduğu hassas bölgeler ve çocuklara ve gençlere yönelik şiddetin yüksek olduğu bölgeler Girişim'den yararlanacak öncelikli bölgeler olarak tespit edilmiştir. Brezilya'da çocuklar ve ergenler arasındaki yüksek cinayet oranları ve cinsel şiddet nedeniyle şiddetin önlenmesi ve azaltılması Girişim'in odak noktası olarak alınmıştır. #AgendaCidadeUNICEF'in hedefleri, 1)

Koruyucu eğitim (okula gitmeyen çocukların belirlenmesi, okulda ya da okul dışında şiddet içermeyen davranışların teşvik edilmesi); 2) Çocuk koruma hizmetlerinin güçlendirilmesi (mağdurlara yönelik uzmanlaşmış hizmetler, şiddete ilişkin resmi raporlama mekanizmasının artırılması); 3) Ergenler ve gençlere yönelik iş fırsatlarını belirlemek ve teşvik etmek için bölgeye odaklanan Bir Milyon Fırsat Girişimi (1MiO) ve 4) Şiddetin önlenmesi, çocuklara ve ergenlere ruh sağlığı desteği, profesyonellerin kapasitelerini güçlendirmek ve seçilen bölgelerdeki topluluk içindeki farkındalığı artırmak olarak sayılmıştır (CFCI, 2024a).

Brezilya kentlerinin çoğunda ulaşımın sıkıntılı olduğu ve bireysel araçlarla sağlandığı, çocukların ulaşım erişiminde büyük zorluklarla karşılaştığı; en büyük 20 kentte, 0-5 yaş arası yaklaşık 1,3 milyon çocuğun devlet anaokuluna erişmek için 15 dakikadan fazla yürümesi gerektiği belirtilmektedir. Diğer bir sorun çocukların karıştığı ölüm vakaları olarak ifade edilmiştir. Sao Paulo’da, 2013- 2017 arasında, okulların 150 metre yarıçapı içerisinde 18 yaş altı çocukların karıştığı 178 ölüm vakasının meydana geldiği, bu sayının ilgili dönemdeki toplam çocuk ve ergen ölümlerinin yüzde 38’ine karşılık geldiği tespit edilmiştir. Tiradentes, Sao Paulo kentinde çocuk ve ergenleri şiddete karşı korumak ve haklarını güvence altına almak için oluşturulan çok sektörlü bir Girişim olan #AgendaCidadeUNICEF’in uygulandığı ilçedir. Eğitime erişim, insana yakışır iş, şiddete karşı koruma ve ruh sağlığı konuları bu kentte kentsel hareketlilik ve kente güvenli erişim temasıyla iç içe geçmiş durumdadır. Tiradentes metropollere sınırı olan bir bölgedir ve kentte yaşayanlar için seyahat süresi uzundur. Bu bölgede güvenli hareketliliğe erişim konularında belediyeler ve bölgelerdeki kilit aktörlerin harekete geçirilmesini teşvik eden #AgendaCidadeUNICEF ile “Hareket Eden Nesil” Girişimi geliştirilmiştir (Policy Brief, 2023).

2.3. Türkiye’de Çocuk Dostu Kentler

Türkiye’de ÇDK Projesi, 2006 yılında on iki ilde (Antalya, Bursa, Erzincan, Gaziantep, Karaman, Kayseri, Kırşehir, Konya, Sivas, Tekirdağ, Trabzon, Uşak) pilot uygulama olarak başlatılmıştır. Ancak projenin bu ilk uygulaması çok geçmeden işleyiş sorunları, finansal destek sağlanamaması (Topsümer vd, 2009), UNICEF’in destek ve katılımının eksikliği (CFCI, 2010: 5) gibi gerekçelerle sonlandırılmıştır.

İkinci proje 2014 itibarıyla iki yıllığına UNICEF, İçişleri Bakanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği (TBB), Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Orta Doğu ve Batı Asya Bölgesel Teşkilatı (UCLG-MEWA), Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi ve özel sektör temsilcisi olarak IKEA Türkiye ortaklığında hayata geçirilmiştir. Pilot uygulama için seçilen on belediye [Bitlis, Bornova (İzmir), Eyyübiye (Şanlıurfa), Giresun, İspir (Erzurum), Lüleburgaz (Kırklareli), Mamak (Ankara), Manisa, Mersin, Yüreğir (Adana)] olmuştur (UNICEF, 2014). Proje’de özel sektörü temsilen yer alan IKEA’nın 50.000 TL değerinde çocuk dostu alan yaratılmasına yönelik tedarik sağlaması kararlaştırılmıştır (Protokol; UNICEF-Bornova Belediyesi, 2014; UNICEF, 2015: 3).

Projede göze çarpan konulardan ilki, belediyelerin birçok açıdan farklı özellikler taşımasıdır. Proje ortağı belediyeler incelendiğinde, ekonomik, sosyo-kültürel yapıların çeşitlendiği, farklı coğrafi bölgeleri temsil edecek biçimde il-ilçe belediyeleri, belediye-büyükşehir belediyesi gibi farklı ölçeklerdeki ve oldukça değişik nüfus yoğunluğuna sahip yerel yönetim birimlerinin tercih edildiği görülmüştür. Bu kentlerde çocuk nüfusunun toplam nüfusa oranı yüzde 9,97 (Mersin) ile yüzde 54,78 (Eyyübiye) arasında olacak biçimde çeşitlilik göstermektedir (UNICEF, 2016).

Proje çerçevesinde her belediyede mevcut durum analizi ve gereksinim değerlendirme çalışmaları yapılması, çocukların oyun haklarına erişimlerini ve sağlıklı gelişimlerini sağlamak amacıyla, kentlerde kütüphaneler, oyun alanları, toplum merkezleri gibi çocuk dostu mekânların oluşturulması veya var olanların desteklenmesi planlanmıştır. Yapılan iş bölümünde projenin yönetimi, desteklenmesi, sonuçlarının raporlanması ve tedarik planının hazırlanması görevlerini UNICEF üstlenirken, belediyelerin eğitimlere yeterli katılımı sağlaması, belediye olanaklarını listelemesi ve yapılacak çocuk dostu alanlar için yer belirlemesi gerekmiştir (Protokol; UNICEF-Bornova Belediyesi, 2014).

Tablo 1. Belediyelerin Gündeme Aldığı Eylem Planı Hedefleri

Çocuk Eylem Planı Hedefleri	Hedefleri Programına Alan Belediyeler
1. Engelli çocuklar için oyun alanı kurmak	Yüreğir, Mamak, Giresun, Eyyübiye
2. Çocuk koordinasyon mekanizmasını hayata geçirmek	Yüreğir, Bitlis, Mersin
3. Ebeveynlik eğitimi	Yüreğir, Mamak, İspir, Bornova, Lüleburgaz, Manisa, Eyyübiye
4. Toplumda çocuk haklarının anlaşılabilirlik yaratmak için savunma çalışmaları	Yüreğir, Mamak, Bitlis, Giresun, Mersin, Eyyübiye
5. Çocuk etki analizi yapmak	Yüreğir
6. Suriyeli çocuklara yönelik etkinlikler yapmak	Yüreğir
7. Çocuk meclisi kurmak	Bitlis, İspir, Giresun, Manisa, Eyyübiye
8. Çocuk meclisini güçlendirmek	Mamak, Bornova, Lüleburgaz, Mersin
9. Çocukların katılımıyla çocuk dostu stratejik plan geliştirmek	Bitlis, Lüleburgaz
10. Çocuk dostu alan oluşturmak	İspir, Manisa
11. Bütçeyi çocuk haklarına bakış açısıyla değiştirmek	Giresun, Lüleburgaz, Mersin
12. Yenilenebilir Enerji ve Mekatronik Laboratuvarı kurmak	Bornova
13. Çocukların aktif katıldığı çocuk sokağı tasarlamak	Lüleburgaz

Kaynak: Kavili Arap (2016)

Belediyelerin mali koşullarının farklılığı, çocuk nüfusun fazlalığı, gereksinim duyulan hizmetler, sunulacak hizmetlerin belirlenmesinde etkili olmuştur. Bununla birlikte çocukların gereksinim ve taleplerinin farklı olması bu kentlerde konuyu ele alış ve çözüm önerileri üretmede de farklılık olması beklentisini doğurmaktadır. Ancak UNICEF Eylem Çerçevesi kapsamında belediyelerin belirlediği on üç çocuk eylem planı hedefi incelendiğinde bu farklılık görülmemektedir. Seçilen hedeflerin yerel yönetimlerin öncelikleri ve çocuklardan gelen talepler dikkate alınarak belirlenmediği anlaşılmaktadır (Tablo 1). Örneğin, “Suriyeli çocuklara yönelik etkinlikler yapmak” hedefi sadece Yüreğir belediyesi tarafından gündeme alınmış olsa da Şanlıurfa, Mersin başta olmak üzere yoğun göç alan diğer belediyelerin gündeminde yer almamıştır. On birinci maddede yer alan çocuk bütçesi oluşturma konusu sadece üç belediyenin ilgisini çekmiş görünmektedir. Oysa çocuk dostu hedeflerin yerine getirilmesinde kaynağın nereden sağlanacağını belirlemesi önemli bir konudur. Çocuk işçiliği ile mücadele, oyun alanlarının artırılması gibi konulara yer verilmezken;

üzerinde yoğunlaşılacak hedef katılım olmuştur. Diğer yandan on ikinci maddede yer alan “Yenilenebilir Enerji ve Mekatronik Laboratuvarı kurmak” hedefinin ne kadar öncelikli bir konu olduğu bilinmemekle birlikte kentte düzenlenen Çocuk Eylem Planı Çalıştay’ında yapılan tartışmalar çerçevesinde tespit edilmesi (UNICEF, 2016: 27) nedeniyle yerel ve özgün bir hedef olarak değerlendirilmiştir.

Esasen hedeflerin yerel ve özgün olmaması ihtimali UNICEF tarafından öngörülmüştür. Dokuz ülkedeki uygulamaları değerlendirmek için 2010 yılında yapılan bir değerlendirmede, toplumların ve belediyelerin projede tanımlı yapı taşlarının kendi kültürlerinin çocuklarla ilgili değerleriyle uyumlu olacak biçimde düzenlenmesi ve uyarlaması gerektiği, yerel yönetimler tarafından bunun değişmez ve evrensel olarak geçerli bir dizi ilke olarak görülmemesi gerektiği vurgulanmıştır (Childwatch, 2010: 7).

Türkiye’de Proje’nin kapanış toplantısı iki yılın ardından 2016’da yapılmış, belediyelerin proje kapsamında yaptıkları çalışmaların özetlendiği bir kitapçık yayımlanmıştır. Projenin kapanışı sonrasında kentlerdeki uygulamalara ilişkin; 200 gencin çocuk hakları konusunda eğitildiği ve pilot kentlerde yapılan görüşme ve anketler sonrasında eylem planları oluşturulduğu, dokuz kentte çocuk meclisi kurulduğu, belediyelere ebeveynlik ve çocuk dostu bütçe eğitimi verildiği, beş belediyede engelli dostu çocuk parkı, bir belediyede çocuk sokağı, iki belediyede çocuk kulübü ve iki belediyede çocuk kütüphanesi yapıldığı bilgisi verilmiştir (UNICEF, 2022b).

ÇHS’nin önemli hedeflerine ulaşma amacı taşıyan ve sözleşmeye atıf yapılan projenin Türkiye pilot uygulamasında belediyeler tarafından belirlenen hedeflerin niteliği genel ve zayıf kalmıştır. Hedefler çocuk katılımı ve çocuk sorunlarına yönelik toplumsal farkındalık yaratma odaklı biçimlenmiştir. Ancak ÇHS’de yer alan ve kentte çocuğun yaşamını önemli ölçüde zorlaştıran şiddet, istismar, yoksulluk, çocuk işçiliği gibi sorunlar bu uygulamaların birçoğunda hedefler arasında yer almamıştır. Bu bağlamda projenin bir pilot uygulama olması ve öğrenme süreci olarak algılanması gerektiği düşünülebilir. Bununla birlikte farkındalık yaratmanın bir hedef olması ve önemli bir eksikliği gidermesi bağlamında önemsenmesi gereken bir gelişme olduğu da yadsınmamalıdır.

3. ÇDK’NİN TÜRKİYE’DE DEVAM EDEN HEDEFLERİ ÜZERİNE

Dünya örneklerinin önemli kısmında pilot uygulamalardan sonra ÇDK uygulamaları devam etmiş, süreç bazı kentlerin ÇDK logosu almasıyla süreklilik kazanmıştır. Türkiye’de ise pilot uygulamalardan sonra, belediyeler sürece ÇDK sistematigi içinde devam etmemiştir. UNICEF Türkiye Ofisi, bu ilk aşamadan edindiği dersleri 2016-2020 ve 2021-2025 ülke programlarında ÇDK çerçevesini belirlemede kullanmıştır. 2016-2020 dönemi UNICEF tarafından genişletilmiş ÇDK Girişimi olarak nitelenmiş ve temel öncelikleri; çocuk haklarının yerel düzeyde hayata geçirilmesi için plan, proje ve politika yapım sürecine ilişkin yeterince bilgi sahibi olunması ve çocukların sürece dahil edilmesi, çocuklara yönelik yeterli kaynak ayrılması, çocuk dostu uygulamaların yaygınlaştırılması ve çocukların oyun hakkına erişebilmelerinin desteklenmesi biçiminde sıralanmıştır. Bu öncelikler çerçevesinde ülkedeki uygulamaların 150 belediyeyi kapsayacak şekilde genişletildiği belirtilen ÇDK Girişiminin yerelde farklı katılım düzeylerinde karşılık bulduğu, çocuk dostu uygulamaların eylem planı doğrultusunda protokoller eşliğinde devam ettiği ifade edilmiştir. Ancak bu gelişmenin proje

sistematiki içinde olmaktan uzak ilerlediği söylenebilir. Türkiye'deki pilot uygulamalar sonrasındaki gelişmelerin ÇDK Girişimi tarafından yukarıda paylaşılan dünya örneklerinde olduğu biçimiyle değerlendirilmediği görülmektedir. Bunun en önemli göstergesi, ilgili web sayfasında Türkiye'nin pilot uygulamayı bitirmiş "geçmiş bir girişim" olarak yer alması ve geçmiş uygulamaların raporlarına ve sonraki gelişmelere yer verilmemesidir (Sektörlerarası Çocuk Kurulu, 2015; CFCI, 2023e).

2021-2025 UNICEF ülke programında öncelikler değişmiştir. Bu kapsamda hedefler; -erken çocukluk gelişiminin bütüncül biçimde desteklenmesi, -ergenlerin karşılaştığı zorlukların ele alınması, -sosyal koruma ve çocuk koruma hizmetlerinin kalitesinin güçlendirilmesi ve kapsamının genişletilmesi, -çocuk haklarına yönelik ulusal yatırımların ve izleme mekanizmalarının desteklenmesi (Sektörlerarası Çocuk Kurulu, 2020: 5) olarak sıralanmıştır. Bu bağlamda UNICEF Türkiye Ofisi ÇDK Girişimini, ilgili belediyelerin yanı sıra İçişleri Bakanlığı ve TBB ortaklıklarıyla yürütmektedir (CFCI, 2023e). TBB bünyesinde ÇDK programı kapsamında çocuk katılımı eğitim ve uygulama, çocuk işçiliği ile mücadele, çocuk stratejisi ve bütçe geliştirme, çocuk hakları temelli programlama alanlarında belediyecilerin faydalanması için kılavuz niteliğinde kitapçıklar basılmış, bilgilendirme ve yaygınlaştırma amacıyla belediyelere dağıtılmıştır (Türkiye Belediyeler Birliği [TBB], 2021: 135).

ÇHS bağlamında merkezi düzeyde gerçekleştirilen çoğu politika belirleme, hukuki düzenlemeler ve katılımçılık temelli olmak üzere ÇDK Girişimi için altyapıyı oluşturan faaliyetler başlangıçta belediyelerin konuya yaklaşımları ve aldıkları sorumluluk ile biçimlenmiştir. UNICEF desteğinin yeniden canlandığı dönemde ise üst örgüt olması nedeniyle TBB'nin yerel yönetimleri harekete geçirme, koordinasyonu merkezden yapma gibi katkılar sunması ve böylece yerel yönetimlerin çocuk dostu faaliyetlerinin daha etkili olması hedeflenmiştir. Ancak bu kapsamda yapılan çalışmalar çocuk dostu olmak hedefine yönelik değerlendirilmekle birlikte, Türkiye'de henüz ÇDK logosunu kullanmaya yönelik yerel düzeyde bir hazırlık bulunduğunu söylemek olanaklı değildir. Türkiye'de çocuk dostu uygulamalar değerlendirilecek olursa yapılan çalışmalar; çocuk dostu yasa ve politikalar, farkındalık yaratma ve çocuğun katılımcı olduğu düzenekler ve süreçler, çocuklar açısından yaşanabilir kentler, çocuk dostu bütçe başlıkları altında sınıflandırılabilir. Bu başlıklar altında değerlendirmeler yerel yönetimlerde çocuk dostu uygulamalara etki eden merkezi ve yerel düzenlemeler çerçevesinde yapılmıştır.

3.1. Politika Belgelerinde Çocuk Dostu Olmak

Türkiye'de çocuk dostu olmaya yönelik gerekli uygulamalara altyapı oluşturacak doğrudan ve dolaylı düzenlemeler içeren çok sayıda yasa bulunmaktadır (5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, 1117 sayılı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu, 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu vb.). Bu yasaların ve ÇDK ile etkileşimlerinin başlı başına bir çalışma konusu olması nedeniyle, bu çalışmada doğrudan yerel

yönetimlere ilişkin yasal düzenlemelere yer verilmektedir.⁵ Bu bölümde politika belgeleri (kalkınma planları, ihtisas komisyonu raporları, eylem planları vb) incelenmektedir.⁶

Kalkınma planları ve ilgili ihtisas komisyonu raporlarında ÇDK Girişimi çerçevesinde ülkedeki gelişmelerle eşgüdümlü hedefler bulunmaktadır. Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018) hazırlıkları ÇDK pilot uygulamalarının başlangıç dönemine denk gelmiştir. Onuncu Kalkınma Planı’nda kentlerde güvenli ortamların yaratılması hedefi yer almıştır. On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) pilot uygulamaların sonuçlandığı döneme denk gelmiş, ancak ÇDK uygulamalarının sürdürülmesine yönelik herhangi bir hedefe yer verilmemiştir. Çocuk dostu olma kapsamında On Birinci Kalkınma Planı’nda “çocukların üstün yararı temelinde iyi olma hallerinin desteklenmesi, potansiyellerini gerçekleştirmeye yönelik imkânların artırılması ve fırsat eşitsizliğinin azaltılması” (KB, 2019: 142) amacına vurgu yapılmıştır. On İkinci Kalkınma Planı’nda ise (2024-2028), çocuk dostu kent uygulamalarının son yıllarda kentleşme alanında ön plana çıkan konular arasında yer aldığı ve etkili sonuçlar alabilmek için yerel yönetimlerin kapasitelerinin geliştirilmesinin önem kazandığı belirtilmiştir (Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023: 5). Bununla birlikte On İkinci Kalkınma Planı ve eş zamanlı olarak hazırlanan 2023-2028 Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı’nda, Çocuk Koruma Kanunu’nda yer alan çocuklara özgü tedbirlerin uygulanması ve tedbir kararlarının izlenmesine ilişkin mekanizmaların geliştirilmesi ve çocuk dostu uygulamaların artırılması hedeflerinin altı çizilmiştir (ASHB, 2023: 175; Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023:175).

Her üç planda da çocuk hakları bütüncül ele alınmamaktadır. Çocuk dostu olmak bağlamında plan düzeyinde bir strateji/yönlendirme bulunmamaktadır. Bu konudaki hedefler çocuk çalışma grubu raporlarında düzenlenmiştir. Bu kapsamda Onuncu (Çocuk Çalışma Grubu Raporu, 2014) ve On Birinci Kalkınma Planı (Çocuk ve Gençlik Özel İhtisas Komisyonu Çocuk Çalışma Grubu Raporu, 2018) dönemlerinde hazırlanan iki çocuk çalışma grubu raporunda konuya detaylı olarak yer verilmiş, On İkinci Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporları ise henüz yayımlanmamıştır. Raporların hazırlanmasında etkili olan belgeler arasında beş yılda bir hazırlanan UNICEF Ülke Programları⁷ yer almaktadır.

Bu belgeler dışında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından hazırlanan 2023-2028 Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı da güncel bir politika belgesidir. Çocuk hakları konusuna bütüncül yaklaşılması bağlamında önemsenen Strateji Belgesi ile belirlenen öncelikler çerçevesinde, 2023-2028 yılları arasında mevzuat,

⁵ Bu kapsamda 5393 sayılı Belediye Kanunu (md. 14, 76, 77) ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu (md 7), Kent Konseyleri Yönetmeliği gibi düzenlemeler çocuk dostu kente ilişkin katılımçılık ve kentin çocuk açısından yaşanabilirliğine yönelik konular başta olmak üzere bazı uygulamalar için gerekli hukuksal altyapıyı barındırmaktadır.

⁶ ÇDK Sekreterliğinin kurulduğu 2000’li yıllardan itibaren konunun TBMM gündemine gelip gelmediğine yönelik 22. Dönem ve sonrasındaki tüm meclis tutanakları taranmış; 2006’da ilk pilot uygulama hazırlıklarının Devlet Bakanlığı tarafından başlatıldığı gündeme gelmiştir (Türkiye Büyük Millet Meclisi [TBMM], 2006). Sonrasında gündeme 2015’te gelmiş olup, Suriyeli göçmen çocuklar için çadır kentlerde oluşturulan çocuk dostu alanların gerekliliğine vurgu yapılmıştır (TBMM, 2015). Bunun dışında ÇDK konusu tutanaklara yansımamış olup, herhangi bir meclis araştırması, meclis soruşturması bulunmamaktadır.

⁷ 2006 yılından itibaren UNICEF tarafından hazırlanan dört Türkiye Ülke Programından sonuncusu 2021-2025 için hazırlanmış olup, Program’da “ulusal ve yerel düzeyde politika uygulamayı daha etkili ve kapsayıcı yapmak için sistemlerin güçlendirilmesi” (Sektörlerarası Çocuk Kurulu, 2020: 6) gerektiğine vurgu yapılmaktadır.

politikalar ve hizmetler dâhil olmak üzere Türkiye’de çocuk hakları alanında yapılacak çalışmalara yön verilmesi hedeflendiği belirtilmektedir (ASHB, 2023: 58, 59).

3.2. Farkındalık Yaratma ve Çocuğun Katılımcı Olduğu Düzenekler ve Süreçler

Bir kentte çocuk dostu olmanın altyapısını oluşturan çalışmaların başında toplum genelinde çocuk haklarına ilişkin farkındalığın artırılması ve hak savunuculuğunun öneminin anlaşılması gelmektedir. Bu farkındalığı sağlamada etkili olacak uygulamalardan birisi de çocuğun taleplerini kendi ağzından dile getirdiği, karar ve uygulama süreçlerine fiilen katıldığı, daha görünür olduğu bir düzen kurmaktır. Bu yaklaşımla ÇDK girişimcisi ülkelerde yaygınlaşan çocuk katılımı kapsamında Türkiye’de öne çıkan başlıca uygulama örnekleri; çocuk meclisleri, çocuk hakları il komiteleri, çocuk belediyeleri, Kamu Denetçiliği Kurumu Çocuk Ombudsmanı, Radyo Televizyon Üst Kurulu çocuk sayfasıdır. 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 76’ncı maddesinde; belediyelerin çocuk, gençlik, kadın ve engelli meclisleri kurabileceği ifade edilmektedir. Ayrıca Kanunun 77’nci maddesi ve Kent Konseyleri Yönetmeliği çerçevesinde bir yönetim modeli olarak tasarlanan Kent Konseyleri çatısı altında da çocuk meclisleri kurulabilmektedir. Bu kapsamda oluşturulan çocuk meclisleri⁸, Türkiye’de yerel düzeyde uzun süredir en çok karşılaşılan katılımcı uygulama modelidir. Farklı biçimlerde kurgulanan çocuk meclislerinin bir kısmı Ankara Büyükşehir Belediyesi Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü (Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2023), Kadıköy Belediyesinde Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü (Kadıköy Belediyesi, 2021) örneklerinde görüldüğü üzere belediye bünyesinde ilgili görülen birim ile ilişkilendirilerek oluşturulmuştur. Bir diğer uygulama İstanbul (İstanbul Kent Konseyi, 2023), Alanya (Alanya Kent Konseyi, 2015), Bozcada (Bozcaada Kent Konseyi, 2015) ve Nilüfer (Nilüfer Kent Konseyi, 2023) gibi bazı kentlerde görülen kent konseylerinin bir bileşeni olarak kurgulanmasıdır. İzmit örneği ise belediye ile kent konseyinin ortak girişimi (İzmit Belediyesi, 2023) olarak tasarlanmasının bir örneğidir. Çocuk meclisleri çocukların kent yönetiminde rol almaları için bir adım olarak kurgulanmış olmakla birlikte; uygulamada sembolik kalması, çocuk bakış açısını temsil etmemesi ve karar almadan uygulamaya kadar kapsamlı bir katılımcılık örneği olmaması nedeniyle görünür olamamıştır.

Diğer bir çocuk katılımı aracı çocuk hakları il çocuk komiteleridir. Çocuk haklarına ilişkin idari ve yasal düzenlemelere yönelik önerilerde bulunmak, strateji belgesi ile eylem planlarının hazırlanmasını ve çocuk hakları konusunda kurumlar arası koordinasyonu sağlamak (ASHB, 2023: 26) amacıyla 2012/9 sayılı Başbakanlık genelgesiyle Çocuk Hakları İzleme ve Değerlendirme Kurulu oluşturulmuştur. 2013 yılında çıkarılan bir yönerge ile çocukların doğrudan katılımlarıyla il çocuk komiteleri oluşturulmuştur. (ASHB, 2013). Çocukların yönetim ve karar düzeneklerine dâhil olması amacıyla oluşturulan bu komiteler her ilde bulunmaktadır. Çocuk haklarına ilişkin bilinç ve duyarlılığı

⁸ Seferihisar, İzmir ve Şavşat örneklerinde çocuk meclisi yerine çocuk belediyesi kurulmuştur (Şavşat Belediyesi, 2022; İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2024). İzmir’de 2019’da ÇDK için hazırlık yapılmaya başlanmış ve ÇHS hedeflerinin yerel seviyede karşılanması hedefiyle yürütülen çalışmalar sonucu (Birgün, 2019), Aralık 2023’te çocuk belediyesini kurmak amacıyla İzmir Büyükşehir Belediyesi ve UNICEF arasında protokol imzalanmıştır. Yerel düzeyde belirlenen hedeflerin Protokol doğrultusunda 2025 yılına kadar yerine getirilmesi beklenmektedir. Bu hedefler arasında; ebeveynlerin bilgi ve becerilerinin artması, erken çocukluk eğitimi hizmetleri sunma kapasitesinin artması, deprem, sağlık ve beslenme, katılım, çocuk koruma, çocukların öğrenme kapasitelerinin artırılması, yüksek risk altındaki çocuklar ile ailelerinin katılımcı, kapsayıcı ve koruyucu davranışlar ve uygulamalar hakkında bilgi birikimlerinin artırılması, çocuk koruma hizmetleri sunma kapasitesinin artması, bütçe ve diğer sosyal yatırımların, çocuk dostu, etkin ve etkili şekilde kullanılabilme kapasitesinin artması yer almaktadır (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2023; Cumhuriyet, 2023).

geliştirmeye olanak sağlamak için yerel ve ulusal düzeyde çalışmalar yapma hedefi vurgulanan il komiteleri, 2000 yılından itibaren tüm illerden bir erkek ve bir kız temsilcinin katılımı ile her yıl 20 Kasım Dünya Çocuk Hakları Gününde çocuk forumları düzenlemektedir. Son yıllarda bu forumlarda “Dijitalleşen Dünyada Çocuk ve Genç Olmak”, “İklim Değişikliği ve Çocuk Katılımı” gibi konuların konuşulmasının yanı sıra, çocuk hakları akran eğitimi programları gibi eğitimler de düzenlenmektedir (UNICEF, 2022a: 42; ASHB, 2023: 26,27). Çocuk meclislerinin hedef kitlesi 7-18 yaş arası çocuklar iken, il çocuk hakları komitelerinin 14-17 yaş arası ergenlere yönelik olduğu belirtilmektedir (CFCI, 2023d: 20). Türkiye’de çocuk meclisi üye sayıları ve özellikleriyle ilgili kayıt bulunmamakla birlikte, bir yönergeye dayalı olarak merkezden yönlendirilen çocuk hakları il komitelerine üye çocuk sayısının 2022 yılı Aralık ayı sonu itibarıyla 41.209 olduğu bilinmektedir (ASHB, 2023: 37).

Çocuk meclisleri, il komiteleri aracılığıyla yürütülen çocuk katılımı konusunun işleyişindeki aksaklıklar ve nedenleri farklı dönemlerde değerlendirilmiştir. Onuncu Kalkınma Planı Çocuk Çalışma Grubu (2014) Raporu’nda çocuk hakları komiteleri örneği üzerinden ülkede çocukların toplumsal yaşama katılımları ve örgütlenmeleri konusunda yol alınmış olduğu, ancak katılımın henüz yeterli düzeyde olmadığı tespiti yapılmıştır. Gerek meclisin gerekse komitenin doğru işleyişinin önemli katkıları olması beklenmekle birlikte, katılım hakkının toplumda uygulanmasının yetersiz olmasının sistemin işleyişinin önündeki bariyer olduğu ifade edilmiştir. Özellikle komite belirlemelerde çocuklara ulaşma düzeyi, iletişim kurulan çocukların görüşlerinin ne ölçüde dikkate alındığı gibi konularda yaşanan sorunların önemine dikkat çekilmiştir (KB, 2014: 2, 8-9). Bu değerlendirme On Birinci Kalkınma Planı döneminde hazırlanan Çocuk Çalışma Grubu Raporu’nda da benzer eleştirilerle ele alınmıştır. Raporda çocukların neyin doğru neyin yanlış olduğunu bilmemeleri nedeniyle kararlara katmanın doğruluğunun sorgulandığı bir durumun çocukların gerçek katılımını tehdit ettiği belirtilmiş, çocuk katılımının güçlendirilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Her iki Rapor’da da yer alan öneriler; çocukların karar alma mekanizmalarına katılımının eğitim ile desteklenmesi, çocuğa yönelik hizmet veren kurumlarda karar alma süreçlerine çocukların katılımının yaş, cinsiyet, engellilik, gibi parametrelere dikkat edilerek sağlanması, çocuk hakları kurullarının işlerliğinin artırılması olarak sıralanmıştır. Ayrıca karar alma süreçlerine ve uygulamalara katılımın ayrı ayrı dikkate alınması ve işler kılınması için gerekli ortamın yaratılması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu kapsamda Türkiye’de var olan katılım düzeneklerinin değerlendirilerek, başarı örneklerinin yaygınlaştırılması önerilmiştir (KB, 2014: 33; 2018: 58-59). Bunların yanı sıra 2023-2028 Çocuk Hakları Stratejisi ve Eylem Planı’nda çocuk hakları konusunun bilinirliğinin artırılmasına ve çocukların hak arama yöntemlerini etkili bir şekilde kullanabilmeleri için toplumsal farkındalık çalışmalarının yapılması gerektiği dile getirilmektedir. Kamu kurum ve kuruluşlarının çalışmalarında çocuk katılımının sağlanmasının, kendi geleceklerini inşa eden bir neslin oluşmasına katkı sağlayacağı düşünüldüğü, 2017 yılında başlatılan “Sıfır Atık Projesi”nde olduğu gibi çocukların kendilerini ilgilendiren her konuda etkin katılımlarının sağlanmasına ilişkin eğitilmesi ve cesaretlendirilmesi gerekliliği vurgulanmaktadır. Bununla birlikte ilgili kurumların, çocuklara yönelik politikalar geliştirmesi, çalışmalarında çocuk haklarını gözetmesi, çocuk dostu yayın ilkelerinin belirlenmesi ve çocuklara uygun içerik üretilmesi konularında çocukların görüşünü almaları yönünde

hassasiyet göstermesinin ve böylece çocuk hakları kültürünün oluşturulmasının beklendiği ifade edilmektedir (ASHB, 2023: 65-67). Bu çerçevede oluşturulan eylem planında yerel yönetimlere sorumluluk yükleyen faaliyetler ise şu şekildedir:

- Çocuk haklarına yönelik farkındalığın artırılması, çocuk dostu alanların ulaşılabilir kılınması, çocukların hizmet aldıkları kurumlarda ve kendilerini ilgilendiren konularda karar alma sürecine katılımlarını sağlayacak düzeneklerin oluşturulması, bu faaliyetlerin takibinin yapılması, çocuk hakları kültürünün oluşturulması ve yaygınlaştırılması,

- Çocuk meclislerinin ülke genelinde yaygınlaştırılması ve Çocuk Hakları İl Komiteleri ile iletişim halinde olmalarının sağlanması, çocuk meclislerinde de çocuk forumları benzeri faaliyetler düzenlenmesi,

- İklim değişikliği, kriz ve acil durumlar için hazırlık modelinin geliştirilmesi ve uygulanma sürecinde çocuklara rol verilmesi, sıfır atık ve kaynakların verimli kullanımı konularında uluslararası çocuk katılımı platformunun oluşturulması (ASHB, 2023: 69-146).

Örnekler ve uygulama hazırlıkları incelendiğinde, Türkiye’de yerel yönetimlerin çocuk meclisleri aracılığıyla çocuklara alan yaratma amacında olduğu, ancak çeşitli nedenlerle bu meclislerde çocukların doğasına uygun bir sistem kurulmasında yeterince etki yaratamadığı görülmektedir (Sarıyer Belediyesi, 2021). Çocuk meclislerinin kuruluşu, yapıları ve faaliyet raporları incelendiğinde, hedefler arasında yer alan katılımcılık, kentteki sorunların farkındalık düzeyini artırmak gibi ifadelerin yer alması, bu programın çocuklar tarafından yönlendirilip üretilmediğinin göstergesidir (Bozcaada Kent Konseyi, 2015; Mamak Belediyesi Çocuk ve Genç Yönetmeliği, 2021). Oysa çocuktan beklenen, kendi yaşam alanındaki zorlukları gidermeye yönelik, yetişkin bireye nazaran daha küçük ölçekli hedefleri gündeme alması olmalıdır. Diğer yandan çocuk meclislerinde de benzer davranışlar sergilendiği, büyüklerini taklit eden ve onların görevlerine soyunan çocuk üyelerin, yetişkinlerin tanımladığı sorunları konuştuğu toplantılar yapıldığı görülmektedir (Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2015; Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2023). Bazı örneklerde ise çocukların çocuk meclisinin ne olduğunu bilmediğine ilişkin tespitler yer almaktadır (Öktem vd., 2020: 241-242). Bunun doğal sonucu olarak sorun tespiti, hedef belirleme, karar alma ve kararların ifade edilmesine çocukluğun etkisi henüz yansımamaktadır.

3.3. Çocuklar İçin Yaşanabilir Kentler

Çocuklar için yaşanabilir kentler nitelemesi, kentsel alanda birbiriyle ilişkili çok sayıda konuyu barındırmaktadır. Ülkenin gelişmişlik seviyesine ve yereldeki gereksinimlere bağlı olarak, ülkeden ülkeye, kentten kente değişmekle birlikte kentsel alanın çocuklar için daha yaşanabilir olması için fiziksel ve sosyal açıdan birçok alanda ciddi düzenlemeler gerekmektedir. Türkiye’de çocuklar için yaşanabilir kentler oluşturmak açısından öne çıkan konulardan bazıları; çocukların yaşadıkları evlerin ve çevresinin çocuk gereksinimlerine uygunluğundan başlayarak, eğitim olanaklarına erişimleri, oyun alanlarının gereksinimi karşılayacak nitelik ve nicelikte olması, oyun alanlarının ve okul çevresinin güvenliğinin sağlanması, çocuk işçiliğinin engellenmesi biçiminde sıralanabilir.

Bu konuların önemli kısmı yerel yönetimler aracılığıyla kentsel alanda öncelik sırasına göre verilen kararlar ve uygulamalarla yerine getirilecek hizmetleri barındırmaktadır. Bu çerçevede yerel yönetimlerin çocuk dostu olma hedefleri “Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur” ifadesi gereği 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu kapsamında tanımlanan tüm görevleri yerine getirirken anlam kazanmaktadır. 5393 sayılı Kanun’a göre (md. 14) belediyelerin sağlıklı çevre, park ve yeşil alanlar, kültür, sanat ve sosyal hizmetler, meslek ve beceri kazandırma hizmetlerini yerine getirme, devlet okullarının gereksinimlerine ve amatör spor kulüplerine destek sağlama; 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’na göre ise çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek, bu hizmetler için iş birliği yapmak biçiminde sayılan hizmetler doğrudan ya da dolaylı olarak ÇDK kapsamındadır. Bununla birlikte Belediye Kanunu’nun 13. maddesinde herkesin ikamet ettiği beldenin hemşehrisi olduğu ve hemşehrilerin kararlara ve hizmetlere katılımı, bilgilenme hakkı ve belediyenin yardımlarından yararlanma hakları olduğu tanımlanmaktadır. Hemşehri hukuku kapsamında çocuklar da hem katılım, hem de hizmete erişim talebinde bulunabilmelidir.

ÇDK pilot uygulamalarının başlangıç dönemine denk gelen Onuncu Kalkınma Planı’nda ÇDK Girişimi’ne ilişkin sadece “yerel yönetimlerin kentlerde çocuk dostu güvenli ortamları geliştirerek yaygınlaştırması” hedefi yer almaktadır (KB, 2013: 193). ÇDK açısından Onuncu Kalkınma Planı Çocuk Çalışma Grubu Raporu’nda (2014) yer alan hedefler eğitim ve çocuk için yaşanabilir kentler başlıkları altında paylaşılmıştır. Eğitim başlığında; “eğitime eşit erişim, yaygın eğitim, akran eğitimi, yaşam becerileri eğitimi, çocuk dostu okullar, erken çocukluk eğitimi ve anne-baba eğitim programlarının yaygınlaştırılması” temaları öne çıkmakta, ancak çocuk dostu okullar, eğitime eşit erişim gibi konularda gözle görünür bir ilerlemeden söz edilememektedir. Bu nedenle okulların çocuk dostu okul anlayışına uygun olması yönünde çocuğun sosyal, kültürel, sanatsal, sportif etkinliklere katılımının iyileştirilmesi gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Bu iyileştirmeye örnek olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın “çocuk dostu müze” uygulaması paylaşılmıştır (KB, 2014: 6, 28, 32, 33).

Pilot uygulamanın bittiği döneme denk gelen On Birinci Kalkınma Planı Çocuk Çalışma Grubu Raporu’nda ÇDK pilot uygulamalarına atfen gelecekte çocuk dostu olmak isteyen kentlere deneyimlerini aktararak destek olacakları vurgusu yer almış, ancak ışık tutması açısından gerekli olan geçmiş plan dönemi hedeflerine yönelik bir değerlendirme yapılmamıştır. Bu Rapor’da çocuk yoksulluğu öne çıkarılmış, toplumdaki eşitsizliklerin azaltılmasına en etkin müdahalenin çocuk yoksulluğunun giderilmesiyle sağlanacağı belirtilmiştir. Bu kapsamda öneriler ise; yerel yönetimler ve STK’ler tarafından yapılan sosyal yardımların merkezi hükümetin programlarıyla koordinasyon içerisinde gerçekleştirilmesi, bütüncül bir sosyal hizmet politikası olması, düzenli sporu teşvik etmek amacıyla başta “kırılgan bölge ve mahalleler” olmak üzere Gençlik ve Spor Bakanlığı (GSB) ve yerel yönetimlere ait gençlik merkezlerinin sayılarının ve faaliyetlerinin arttırılması (KB, 2018: 67, 69), evlerin, apartmanların, sitelerin çocuk dostu olacak şekilde planlanması biçiminde başlıklandırılmıştır. Ayrıca çocuk istatistiklerinin barınma ve çevre alanına ilişkin en temel göstergeleri izleyecek bir veri seti eşliğinde oluşturulmasının önemine dikkat çekilmiştir. Çocuğun iyi olma hali için maruz kaldığı

farklı risklere dikkat edilmesinin ve çocukların eleştirileri ve önerilerinin önemsenmesinin çocuk dostu mekânlar yaratmak açısından öneminin altı çizilmiştir. Bu bağlamda ÇDK kapsamında hazırlanan ve yerel yönetim modeli öneren çerçevenin temel bir kaynak olarak kullanılabilmesi ifade edilmiştir (KB, 2018: 34-35).

Önemsenen diğer bir konu boş zaman değerlendirmeyle ilgilidir. Bu kapsamda güvenli, gereksinimleri karşılayan çocuk dostu park, oyun ve spor alanlarının sayısının artması gerektiği vurgulanmıştır. Bu sayısal artışın sadece kent merkezlerinde değil, kırsal alandaki yerleşim birimlerinde de olması, kentsel dönüşüm sürecinde kentlerin çocuk dostu hale getirilmesinin önceliklendirilmesi ve bütün bu tasarımlar yapılırken engelli çocukların da yararlanabileceği şekilde biçimlendirilmesi hedefleri öne çıkarılmıştır. Kentlerin güvenli hale gelmesi, bisiklet yollarının sayısının artırılması, yolların ve kaldırımların çocuk, bebek ve engellilerin kullanabileceği bir hale getirilmesi, sığınmacı ve mülteci çocukların yaşadıkları yerlerdeki barınma koşullarının iyileştirilmesi için yerel yönetimlerin katılımının önemine dikkat çekilmiştir (KB, 2018: 71).

UNICEF 2016-2020 ülke iş birliği programında ÇDK kapsamında 2018 itibarıyla 100'den fazla belediyeye ulaşıldığı, 27 genç gönüllüye yaşadıkları kentlerde ÇDK çalışmalarına destek vermeleri için ÇHS, çocuk dostu kentlerin oluşturulması ve katılım konularında eğitici eğitimi verildiği ifade edilmiştir. Yapılan iş birliği sonucu çocuk işçiliği, çocuk evlilikleri, çocuk katılımı ve çocuğa duyarlı bütçeleme konuları başta olmak üzere belediyelerin çocuk hakları alanında kapasitelerini güçlendirildiği, ÇDK için daha fazla kaynak ayrılmasına ve belediyeler arasında bilgi paylaşımını artıracak platformların oluşturulmasına katkıda bulunduğu ifade edilmiştir. Ayrıca bu deneyimlerin TBB aracılığıyla yaygınlaştırılması kararı verilmiştir (UNICEF, 2018: 25, 28).

Çocuk evlilikleri sorunu, On Birinci Kalkınma Planı Çocuk Çalışma Grubu Raporu'nda geliştirilecek strateji ve politikalar açısından bölgesel farklılıkları gözeten yerel stratejilerin oluşturulması önerisiyle yer almıştır. Risk altındaki çocukların vaka takibinin yapılması, psikolojik, hukuki ve ekonomik destek hizmetlerinin yaygınlaştırılması, yerel yönetimlerin bu alandaki hizmetlere öncelik vermesi, ilgili proje, politika ve programların tasarım sürecinde çocukların da görüşlerinin alınacağı katılımcı bir yaklaşımın izlenmesi, çocuklara yönelik organizasyonlara engelli çocukların da katılımının sağlanması önerileri paylaşılmıştır (KB, 2018: 75). Raporla eş zamanlı olarak UNICEF de 51 belediyeden 69 hizmet sağlayıcısını, 18 ilden 136 çocuk koruma görevlisi ve psikoloğu çocuk evliliklerinin önlenmesi ve müdahale stratejilerinin geliştirilmesi konularında eğittiklerini belirtmiştir (UNICEF, 2018: 17). UNICEF 2021 yılını değerlendirdiği bir başka raporda yukarıdakilere ek olarak iki uygulamayı paylaşmıştır. İlkinde erken çocukluk eğitime yönelik Türkiye Kalkınma Vakfı, Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı ve Gaziantep, Kilis, Şanlıurfa ve Yüreğir belediyeleri ortaklığında 12 ilde 14.054'ü Suriyeli olmak üzere 25.987 çocuğa ve ailelerine erken öğrenimin desteklenmesini sağlamak amacıyla ulaşılmıştır. İkinci uygulamada ise okul dışı kalmış 7.394 mülteci çocuğun örgün eğitime geçebilmeleri için Milli Eğitim Bakanlığı'nın Hızlandırılmış Eğitim Programı'na katılması ve 16.972 mülteci çocuğun GSB, Kızılay, belediyeler ve STK'ler tarafından sağlanan Türkçe dil kursları ve ev ödevi desteği sunulmuştur (UNICEF, 2022a: 16, 40).

Çocukların önemli kısmının öncelikli sorunlarının eğitim, çocuk işçiliği ve çocuk evliliği olması nedeniyle vurgu bir yandan bu konulara kayarken, başka bir öncelikli konu olan yaşam alanlarının çocukların oyun, kültürel aktivite, sosyalleşme gibi gereksinimlerine cevap verebiliyor olması üzerinde de durulmuştur. Raporlar incelendiğinde hedef olarak bulunmakla birlikte çocukların oyun alanlarının düzenlenmesi, gereksinimi karşılamak için yeni alanlar açılması, konut ve oyun alanları arasındaki trafik ve yaya yollarının güvenli hale getirilmesi konularının değerlendirilmesine ilişkin yeterince uygulama görülmemektedir. Bu nedenle güncel düzenleme olan 2023-2028 Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı’nda da kent planlamalarında çocuklara özgü düzenlemelerin yapılması, çocukların oyun hakkı, çocuk dostu alanların artırılması ve çocuk hakları kültürünün yaygınlaştırılması gibi konular yine belediyeler tarafından göz ardı edilmemesi gereken konular arasında sayılmıştır (ASHB, 2023: 66).

Çocukların kendilerini ilgilendiren konularda karar mekanizmaları dahil her aşamada bulunmalarına yönelik çalışmaların olumlu etkilerinin beklendiği ifade edilen Eylem Planında yerel yönetimlere yüklenen sorumluluklar arasında şunlar yer almaktadır:

- Çocuk haklarına yönelik farkındalığı artırılması ve çocuk dostu alanların ulaşılabilir kılınması,
- Çocuğa yönelik hizmetleri sunan tesislerin sistemli olarak denetlenmesi,
- Kültürel, sanatsal, bilimsel ve sportif faaliyetlerin kentteki tüm çocuklar için erişilebilir hale getirilmesi,
- Okul, site, konut bahçeleri, parklar ve benzeri mekânların, özel gereksinimi olan çocuklar başta olmak üzere tüm çocukların eğitim ve öğretim faaliyetlerini, bedensel ve sosyal gelişimlerini destekleyecek şekilde tasarlanması,
- Farklı ilgi ve beceri alanlarını destekleyen güvenli ve çocuk dostu mekânların geliştirilmesi,
- Çocukların etkinlik alanlarının çevresinde güvenlik önlemlerinin alınması, oyun alanları-yaşam alanları arasında korunaklı bisiklet yollarının yapılması, kamera destekli güvenlik sağlayan etkinlik mekânı sayısının artırılması, risk altındaki çocuklara yönelik uygun hizmetler sağlanması,
- Mevsimlik tarım işçisi ailelerin çocuklarına yönelik kaynak ve hizmetlere erişimlerini sağlayacak düzeneklerin güçlendirilmesi,
- Çocuklarla etkileşim içinde olan personelin bilgi ve becerilerinin artırılması,
- Afet, kriz ve acil durumlara yönelik hazırlanacak koordinasyon planlarının çocuklara yönelik düzenlemeleri kapsamı, çocuklara özel takip sisteminin kurulması, çocuklara yönelik bilinçlendirme çalışmalarının yürütülmesi, geçici barınma yerlerinde çocuk dostu alanlar üretilmesi, çocuklara yönelik insan ticareti gibi risk içeren konulara karşı koruyucu önleyici faaliyetlerin geliştirilmesi,
- Refakatsiz yabancı çocukların sosyal uyumunu artırmaya ve dil becerilerini geliştirmeye yönelik faaliyetlerin artırılması, örgün eğitime devam edemeyenlerin mesleki ve yaygın eğitime yönlendirilmesi (ASHB, 2023: 66,69-146).

Bu Eylem Planı ile eş zamanlı olarak devam eden TBB ve UNICEF iş birliği çerçevesinde yürütülen çalışmalarda afet riski, sığınmacı çocukların sayısal çokluğu ve yaşadıkları sorunlar gibi, güncel sorunlu alanlara dikkat çekildiği görülmektedir. Bu kapsamda hedefler arasında sığınmacı çocuklar dahil bütün çocukların erken çocukluk eğitim ve bakım hizmetlerine ulaşımının kolaylaştırılması ve bu hizmetlerin kalitesinin artırılması, belediyelerin çocuklara duyarlı afet riskinin azaltılmasına yönelik kapasitelerinin artırılması, belediyelerin stratejik planlama, bütçeleme ve kaynak yoluyla çocuklara duyarlı politikalar geliştirme kapasitesinin artırılması yer almaktadır (TBB, 2024).

2013'ten 2024'e geçen sürede yaşanabilir kentlere ilişkin hedef belirlemelerde bazı yaklaşım farklılıkları görülmektedir. Başlangıçta yaşanabilir kentler kapsamında tartışılan konuların hedeflere çok yansımadağı ve ülke koşulları yeterince dikkate alınmadan ve detaylandırılmadan belirlendiğı söylenebilecekken, On Birinci Kalkınma Planı Çocuk Çalışma Grubu Raporu'nda ÇDK ilkelerinin önemli ölçüde yer aldığı görülmektedir. Son iki yılda ASHB ve TBB değerlendirilmelerine ve eylem planlarına bakıldığında ise ÇDK ilkelerine uyumun yanı sıra, çözüm önerileri üretiminde ülkede yaşanan kitlesel göç ve depremin yarattığı sorunların da dahil edildiğı dikkat çekmektedir.

3.4. Çocuk Dostu Bütçe

Çocuk dostu bütçe, çocuk dostu olmaya ilişkin kriterlerin Türkiye'de kentlerde yaygınlaştırılması amacıyla planlanan hizmetlerin yürütülmesi ve devamlılığı açısından önem taşımaktadır. Bu nedenle çocuk dostu olma niyetini beyan eden belediyelerin bütçelerinde ilgili düzenlemeleri yapmaları gerekmektedir. ÇDK'yi yaygınlaştırma çalışmaları için oluşturulan UNICEF-TBB iş birliği kapsamında üzerinde durulan kavramlardan birisi de çocuk bütçesi olmuştur. Bu çerçevede sorumluluk alan TBB, iş planına belediyelere bütçe ve strateji geliştirme konularında eğitim vermeyi almış, 2019'da iki eğitim gerçekleştirmiştir. İlkinde 17 belediyede bütçe, strateji geliştirme ve çocuklarla ilgili birimlerinde çalışan toplam 72 personelin katılımıyla İzmir'de eğitim düzenlenmiştir. Çocuklara yönelik faaliyetler ve bu faaliyetlere bütçe tahsisi hakkında veri toplamak için danışmanlar tarafından saha ziyaretleri gerçekleştirilmiş, eğitimlere katılan belediyelere bütçelerinde çocuk haklarına yönelik yapılacak harcamaların nasıl belirleneceğı, izleneceğı ve raporlanacağı konusunda teknik destek sağlanmıştır. İkinci eğitim ise 10 belediyeden 21 personelin katılımıyla Ankara'da gerçekleştirilmiştir (TBB, 2020: 113, 115).

Yerel düzeyde seçilen 50 belediyenin çocuk hakları programlaması ve çocuk dostu yönetim/bütçeleme konusundaki kapasite geliştirme çalışmaları TBB ile iş birliği içinde gerçekleştirilmiştir. Çocuk hizmetlerini ve çocuklara yönelik harcamaların dağılımını belirlemek için sekiz belediyenin bütçeleri çocuk perspektifinden analiz edilmiş, 2021 yılında pilot belediyelerin uzmanlarının katılımı ile gerçekleştirilen bir çalıştayda rapor haline getirilen bu deneyim diğer belediyelerle paylaşılmıştır (TBB, 2022: 167-168; UNICEF, 2022a: 52). Daha sonra Mersin Büyükşehir Belediyesi pilot seçilmiş, UNICEF ve TBB iş birliğinde Entegre Çocuk Politika Belgesi oluşturulmak üzere toplanılmıştır. Bu uygulamada Mersin Büyükşehir Belediyesi'nden beklenen çocuklara yönelik yaptığı hizmetleri bir politika haline getirmesi ve çocuk odaklı bütçe oluşturması olmuştur. 2022'de yapılan bu hazırlık için Mersin'in seçilme gerekçesi ise pilot uygulama

yapılan kentler içinde on yıl geriye dönük kesintisiz veri akışı sağlayan tek kent olması gösterilmiştir (Mersin Büyükşehir Belediyesi, 2022b).

2021-2023 yıllarını kapsayacak biçimde TBB ile UNICEF iş birliğindeki ÇDK Programı UNICEF tarafından desteklenen 2.352.000,00 TL’lik bütçe ile yürütülmüştür. 2023 yılında 605 bin ABD Doları ek bütçeyle uzatılan Program ile, erken çocukluk hizmetleri, çocuk ve gençlere yönelik afet riski azaltma konuları ve belediyelerin stratejik planlama, bütçeleme ve çocuklara duyarlı politikalar geliştirmesine yer verileceği belirtilmiştir. Program çerçevesinde TBB personeline yönelik eğitici eğitimi yapılmış, sonrasında 132 belediye personelinin katılımıyla “Çocuk İşçiliği ve Belediyelerin Rolü” başlıklı bir eğitim düzenlenmiş, İstanbul’da gerçekleştirilen Çocuk Hizmetlerine İlişkin Deneyim Paylaşımı toplantısında Çocuk Odaklı Bütçeleme Veri Tabanı tanıtılmıştır. Belediyelerin yaptığı harcamalarda çocuğa yönelik harcamaların görünür kılınması için geliştirildiği belirtilen veri tabanı, daha sonra TBB web sitesinde aktif hale getirilmiştir (TBB, 2023: 128, 167; 2024). Çocuk bütçesi yaklaşımı; TBB’nin hareket kabiliyeti, teknik desteği ve verdiği eğitimlerle son yıllarda yaygınlaştırılmaya başlanmıştır.

Bununla birlikte, belediyelerin uygulanan son stratejik planlarının 2019’da hazırlanmış olması nedeniyle çocuk dostu bütçeye yönelik yaklaşımları ve yaptıkları uygulamaları değerlendirme konusunda bu sürecin etkilerini gözlemlemek henüz olanaklı değildir. Son olarak paylaşılan 2022 yılı faaliyet raporlarında ise bu konuda yeterli bilgi bulunmamaktadır. Örneğin Mersin Büyükşehir Belediyesi’nin pilot uygulama olarak seçilme tarihinin 2022 olması nedeniyle belediye tarafından çocuk dostu bütçeye ilişkin yapılması planlanan düzenlemeler olup olmadığı henüz bilinmemektedir (Mersin Büyükşehir Belediyesi, 2020). Diğer yandan anlaşmanın yapıldığı 2022 yılını içeren Faaliyet Raporu incelendiğinde çocuklara yönelik hizmetlerin bir politika haline getirildiğine ve çocuk odaklı bütçe planlaması çerçevesinde hazırlıklar yapıldığına ilişkin önceki yıllardan farklı bir veri paylaşımına rastlanmamaktadır (Mersin Büyükşehir Belediyesi, 2023). Bu yılda da yapılan etkinlikler ve sunulan hizmetler 2019 yılı Stratejik Planı hedefleri doğrultusunda ve 2020-2022 aralığında hazırlanan faaliyet raporlarının bir devamı niteliğinde yürütülmüştür. Her üç yılda da çocuklara yönelik faaliyetlerin; Kadın, Aile ve Çocuk, Sosyal Hizmetler, Engelliler ve Sağlık Hizmetleri, Kültür ve Sosyal İşler, Gençlik ve Spor Hizmetleri Daire Başkanlıkları tarafından birimlerin görev tanımları çerçevesinde yürütüldüğü, farkındalık eğitimleri, çocuk gelişimine yönelik faaliyetler, çocuk işçiliği ile mücadele gibi konuların ise Kadın, Aile ve Çocuk Dairesi Başkanlığı tarafından sağlandığı görülmektedir (Mersin Büyükşehir Belediyesi, 2021; 2022a; 2023).

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Sermaye birikimi açısından önemi artan kentler “yaşanabilir kentler” sloganıyla dönüştürülürken, mekâna yönelik odağında insan olmayan her müdahale kentsel yaşamı daha sorunlu hale getirmeye devam etmektedir. Bu süreçte toplumsal eşitsizlikler giderilmek bir yana her geçen gün artmakta, kentler eşitsizliklerin mekânı olarak kalmaya devam etmektedir. Bu eşitsizliklerden en çok zarar gören gruplardan birisi çocuklardır. Modern çağda önemsenmeye

başlandığı ifade edilen çocukların geçmişte karşı karşıya oldukları sorunlar azalmış olsa da günümüzde özellikle kentsel alanda çocuklara yönelik yeni sorunlar ortaya çıkmaktadır.

İçinde bulunduğumuz çağ bir yandan küçük yaşta çalışmaya başlayan; suiistimal, şiddet, erken yaşta evlilik sorunlarıyla karşı karşıya olan, diğer yandan dünya ayaklarının altına çılgınlık düzeyinde serilen, yoğun güvenlik önlemleri içerisinde yaşayan, gereksinimlerine ebeveyni tarafından karar verilen, doğadan öğrenmesini sağlayacak ortamın bırakılmadığı çocukların çağıdır. Bu ikilem içerisinde çocuk sorunları projelerle çözülmesi artan biçimde gündeme gelen bir alan olmuştur. Getirilen çözüm önerileri ise neoliberal dönemin projesi doğasına uygun olarak belirlenen, projenin süresiyle sınırlı, sonrasında büyük kısmı yaygınlaştırılmayan, geliştirilemeyen, uygulanabilirliğini koruyamayan, güncelliğini kaybettiğinde de bir başka benzer projeyle yeri doldurulan geçici projelerle sınırlıdır.

Bu projelerden günümüzde devam edenlerden birisi; Habitat II'de gündeme gelen ve kentsel yaşamda çocuğun sorunlarına odaklanan, daha görünür, sağlıklı ve mutlu olmasını hedefleyen ÇDK Girişimi'dir. Katılımcı, etkin, soruna odaklı olmanın öne çıkarıldığı Girişim ile, çocukların kentsel haklara erişimleri ve yaşanabilir ortamlarda büyümesinin gerekliliğine yapılan vurgu artmaya başlamıştır. ÇDK, önce pilot uygulamalarla başlatılmış, sonrasında bu uygulamalardan alınan derslerle uygulamalar bir yandan bu kentlerde devam ederken ve geliştirilirken, diğer yandan başka ülkelere ve kentlere yayılmıştır.

ÇDK uygulamaları her ülkede farklı aşamada olup, kentler ülkelerin gelişmişlik düzeyine, büyüklüğüne, kaynaklara ulaşmaya, yönetsel sisteme, çocuk nüfusunun fazlalığına bağlı olarak farklı sorunlarla uğraşmaktadır. Bu çerçevede ÇDK'nin önemle altını çizdiği konulardan birisi; bu farklılıklar nedeniyle her kentin kendi koşullarını ve sorunlarını tanımlayıp, hedeflerini bu doğrultuda belirlemesi olmuştur.

UNICEF Türkiye Ofisi koordinasyonunda yürütülen ÇDK Türkiye uygulamaları bu bağlamda öncelikle çocukluk çağı sorunlarının önemi ve çeşitliliği dikkate alınarak değerlendirildiğinde; pilot uygulamaların belirledikleri hedeflerin önemli ölçüde yüzeysel kaldığı, yerelde yaşanan sıkıntıların giderilmesi için hedefleri yerele uyarlamada yaratıcı olunamadığı ve uygulamaların kentte çocuklara yönelik önemli sorunların çözümünde yetersiz kaldığı görülmektedir. İki yıllık süreçte uygulamalar ağırlıklı olarak bilgilendirme, farkındalık yaratma ve çocukların temsili katılımı temelinde yürütülmüştür. Çocuk katılımı çocuk meclisi örneğinde olduğu gibi daha çok yetişkinlerin yönlendirmesiyle ve çocukların hayal güçlerini kısıtlayarak yaratıcılıktan ve kenti çocuk bakış açısından görmekten uzak kalmıştır. ÇDK'nin çocukların refahı için bir teşvik unsuru olmaktan çok asgari bir gereklilik olarak görülmesi de gelişimini olumsuz etkilemektedir. Diğer yandan çocuk katılımının sağlanması kapsamında yapılan etkinliklere ilişkin yeterince veri toplanmadığı için hedefin ne ölçüde sağlandığına yönelik bir analizin yapılması da olanaklı olmamıştır.

ÇDK kapsamında yerel özellikler ve sorunlar dikkate alınarak üretilmesi gereken çözüm önerilerinin proje bitiminden sonra da devam ettirilmesi ve geliştirilmesi, diğer bir ifade ile kurumsallaşması beklenmektedir. Başka bir ifade ile ÇDK Girişimi'nin hedefleri çerçevesinde projenin kapanışından sonra yerel yönetimlerden beklenen çaba, başta

bütçe olmak üzere kaynak ayrılması ve çocuklara ilişkin yapılan sorun tespitlerinin üzerine kararlılıkla gidilmesi, katılımcı ve sürdürülebilir hedefler eşliğinde sorunlarla mücadele edilmesidir. Ancak Türkiye’de pilot uygulamalar için seçilen belediyelerden proje bitiminden sonra süreci sürdüren ve ÇDK logosunu kullanma hakkı elde eden belediye bulunmamaktadır. Uygulama, çoğu belediye için proje süresi ile sınırlı kalmıştır. Uygulamaların uzun soluklu etkiler yaratamamasında bütçe kısıtları ve kurumların tercihleri de etkili olmuştur. Nitekim çocuk dostu olmak yönündeki çalışmaların tekrar gündeme alınması, TBB ile UNICEF arasında yapılan iş birliğiyle gerçekleşmiştir. Bu kapsamda öncelikli olarak gündeme alınan uygulamalar ise belediyelere farkındalık ve çocuk dostu bütçe eğitimlerinin verilmesi olmuştur.

Günümüzde çoğu gelişmiş kırk sekiz ülkede aktif uygulamalarla devam eden ÇDK, çocukların yaşadıkları yerlerdeki sorunlarının çözülmesinde çok ortaklı bir model önermiştir. Projenin yürütülmesinde en önemli unsur finansman sağlanması olurken, iş yükü ortaklardan birisi olan yerel yönetimlere yüklenmiştir. Pilot uygulamadan sonra çalışmaların devamlılığının olmaması yerel yönetimlerin istekli ve yeterli olma durumunun sorgulanmasına neden olmaktadır. Girişim’in Türkiye’de yeniden tesis edilmesine yönelik son yıllarda artan çalışmalara bakıldığında hazırlanan plan ve uygulamaların belediyelerle değil; TBB, ASHB ile biçimlendirilmesi, sistemin devamlılığının önemli ölçüde merkezi idarenin sahiplenmesine ve finansman ayrılmasına bağlı olduğunu düşündürmektedir. Diğer yandan UNICEF’in özel sektörle yapılan iş birliklerinin yetersiz olduğu vurgusu da bütçe/finansman konusundaki yetersizliklere dikkat çekmektedir.

Gelişmiş ülke örneklerindeki gelişmelerle eşgüdümlü işlemeyen çocuk dostu olma hedefi, Türkiye’de pilot uygulamadan sonra kesintiye uğramış görünmektedir. Bununla birlikte pilot uygulama sürecinin farkındalık yaratma konusunda yarattığı etki göz ardı edilemez. Yeniden gündeme gelme sürecinde diğer ülke deneyimlerinden yararlanılarak daha ileri adımların atılması, çocukların kentsel alanda başta yoksulluk kaynaklı olanlar olmak üzere yaşadığı sorunlar gündeme alınarak kalıcı çözüm üretilmesine yönelik programlar yapılması gerekmektedir.

Dünyada çocuk odaklı uygulamaların kentten kente farklılık göstermesinden hareketle Türkiye’de gelecekte çocuk dostu olma bağlamında muhtemel gelişmelerin bundan sonraki kent yöneticilerinin yaklaşımlarıyla biçimleneceği söylenebilir. Bu çerçevede yerel yönetimlerin kısa ve uzun vadede yapacakları düzenlemelerin ilk belirtileri konunun 2025 ve sonrası için hazırlanan strateji planlarına yansımaları ile belli olacaktır. Bu kapsamda yerel yönetimlerin 2025-2029 stratejik planlarının incelenmesi kentlerin çocuk dostu olma fikrine yaklaşımlarının neler olacağını ortaya çıkarmada bundan sonra yapılabilecek ilk çalışmalara önemli ölçüde yol gösterici olacaktır.

KAYNAKÇA

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB). (2013). Çocuk Hakları İl Çocuk Komitelerinin Oluşturulması, Çalışma Usul ve Esaslarına İlişkin Yönerge. <https://www.aile.gov.tr/uploads/chgm/uploads/pages/yonergeler/cocuk-haklari-il-cocuk-komitelerinin-olusturulmasi-calisma-usul-ve-esaslarina-iliskin-yonerge.pdf>

ASHB (2023). 2023-2028 Türkiye çocuk hakları strateji belgesi ve eylem planı. Ankara.

- Akbaş, E. ve Atasü Topçuoğlu, R. (2009). Modern çocukluk paradigmasının oluşumu, eleştirel bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20 (1), 95-103.
- Alanya Kent Konseyi (2015). Çocuk meclisi çalışma yönergesi. <https://alanyakentkonseyi.org.tr/S/1240/Cocuk-Meclisi-Calisma-Yonergesi>
- An evaluation of the travelling to school initiative programme final report (2010). <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a78b9cae5274a2acd1894fe/travelling-to-school-final-report.pdf>
- Ankara Büyükşehir Belediyesi (2015). Çocuk meclisinden bildiri: Barış için dua ediyoruz. <https://www.ankara.bel.tr/haberler/cocuk-meclisinden-bildiri-baris-icin-dua-ediyoruz-8056>
- Ankara Büyükşehir Belediyesi (2023). Çocuk Hizmetleri. <https://www.ankara.bel.tr/kadin-ve-aile-hizmetleri/cocuk-hizmetleri>
- Başbakanlık (2018). 2018 çocuk işçiliği ile mücadele yılı konulu genelge 2018/3.
- Birgün (2019, 23 Nisan). Tunç Soyer: İzmir'i 'Çocuk Dostu Şehir' kriterleriyle tam uyumlu hale getireceğiz. <https://www.birgun.net/makale/tunc-soyer-izmir-i-cocuk-dostu-sehir-kriterleriyle-tam-uyumlu-hale-getirecegiz-253769>
- Bozcaada Kent Konseyi (2015). Çocuk meclisi kuruluş ve çalışma yönergesi. <http://www.bozcaada.bel.tr/belediyemiz/kentkonseyi/cocuk-meclisi/cocuk-meclisi-kurulus-ve-calisma-yonergesi>
- Brown, C, de Lannoy, A, McCracken, D, Gill, T, Grant, M, Wright, H. ve Williams, S. (2019). Special issue: Child-friendly cities. *Cities and Health*, 3 (1-2), 1-7. <https://doi.org/10.1080/23748834.2019.1682836>
- Child Friendly Cities Initiative (CFCI) (2010). Çocuk dostu toplulukların ve şehirlerin değerlendirilmesi ve izlenmesi yerel yönetişimde savunu ve kapasite geliştirme faaliyetlerinin desteklenmesi. <http://childfriendlycities.org/tr/arastirma/arastirma-belgeleri/>
- CFCI (2013). Çocuk dostu şehirler kurmak eylem çerçevesi. http://childfriendlycities.org/wp-content/uploads/2013/turkish/Building_Child_Friendly_Cities.
- CFCI (2018). Child friendly cities and communities handbook. <https://www.unicef.org/eap/media/1591/file/Child%20Friendly%20Cities%20and%20Communities%20Handbook.pdf>
- CFCI (2023a). History of the CFCI <https://www.childfriendlycities.org/what-is-the-child-friendly-cities-initiative>
- CFCI (2023b). Strategies and focus areas. <https://www.childfriendlycities.org/strategies-focus-areas>
- CFCI (2023c). Building a child friendly city. <https://www.childfriendlycities.org/building-child-friendly-city>
- CFCI (2023d). *Child participation in local governance*. <https://www.childfriendlycities.org/media/1731/file/Child%20participation%20guidance%20note.pdf>
- CFCI (2023e). Turkey. <https://www.childfriendlycities.org/initiatives/turkey>
- CFCI (2024a). Brazil. <https://www.childfriendlycities.org/initiatives/brazil>
- CFCI (2024b). Finland. <https://www.childfriendlycities.org/initiatives/finland>
- CFCI (2024c). Mongolia. <https://www.childfriendlycities.org/initiatives/mongolia>
- CFCI (2024d). United Kingdom. <https://www.childfriendlycities.org/initiatives/united-kingdom>
- Child friendly Cardiff. (2023). <https://www.childfriendlycardiff.co.uk/our-goals/>
- Child friendly city (2024). <https://www.ouka.fi/en/child-friendly-city?accordion=accordion-39703>
- Childwatch (2010). Assessing and monitoring child friendly communities and cities. <https://www.childwatch.uio.no/events/network-groups-meetings/cfc-florence-workshop-2010-report.pdf>
- Cumhuriyet (2023, 14 Aralık). "İzBB, çocuk dostu kent için UNICEF ile protokol imzaladı", <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/izbb-cocuk-dostu-kent-icin-unicef-ile-protokol-imzaladi-2151627>.
- DeMause, L. (1974). The evolution of childhood. L. DeMause (ed.). *The History of Cildhood* içinde (ss1-74), USA: Rowman and Littlefield Publisher Inc.
- Dilli, Ş. (2022). Önsöz. Ş.Dilli (ed.) *Türkiye'de çocuk olmak içinde* (ss: v-vi). Ankara: Pegem Akademi.

- Fass, Paula S. (2004). Çocuklar ve küreselleşme. (Çev. Nihal Ahioğlu). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1, 141-155.
- Finnish National Agency for Education (2024). Education system. <https://www.oph.fi/en/education-system/basic-education#:~:text=Primary%20and%20lower%20secondary%20education%20is%20provided%20in%20a%20single,free%20of%20charge%20for%20pupils>.
- Global Green Growth Institute. (2018, 15 Mart). Child-friendly, inclusive, and green lifestyle videos produced by the Global Green Growth Institute Mongolia team are being used at ecology training sessions. <https://gggi.org/child-friendly-inclusive-green-lifestyle-videos-produced-by-the-gggi-mongolia-team-are-being-used-at-the-ecology-training/>
- Göç İdaresi Başkanlığı (2024). İstatistikler. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- Growing up in cities (2023). Global overview. <https://growingupincities.ucdavis.edu/guic-global-overview>
- Healthy schools (2023). About. <https://healthyschools.org/about/>
- İstanbul Kent Konseyi (2023) İstanbul’da yaşayan her çocuk, çocuk meclisinin doğal bir üyesidir. <https://istanbulkentkonseyi.org.tr/cocuk-meclisi/>
- İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi. (2022). Çocuk işçilik yasaklansın! <https://www.isigmeclisi.org/20752-cocuk-iscilik-yasaklansin-son-dokuz-yilda-en-az-556-akp-li-yillarda-en>
- İzmir Büyükşehir Belediyesi (2023, 14 Aralık). İzmir Büyükşehir Belediyesi çocuk dostu kent için UNICEF ile protokol imzaladı. <https://www.izmir.bel.tr/tr/Haberler/izmir-buyuksehir-belediyesi-cocuk-dostu-kent-icin-unicef-ile-protokol-imzaladi/49584/156>
- İzmir Büyükşehir Belediyesi, (2024, 28 Şubat). Çocuk belediyesi. <https://www.izmir.bel.tr/tr/Projeler/cocuk-belediyesi/2660/4>
- İzmit Belediyesi (2023). Çocuk meclisi. <https://izmit.bel.tr/?s=%C3%A7ocuk+meclisi>
- Kadıköy Belediyesi (2021). Çocuk meclisi. <https://sosyaldestek.kadikoy.bel.tr/projeler/cocuk-meclisi>
- Kalkınma Bakanlığı (KB) (2013). *Onuncu kalkınma planı 2014-2018*. Ankara.
- KB (2014). *Onuncu kalkınma planı çocuk çalışma grubu raporu*. Ankara.
- KB (2018). *On birinci kalkınma planı çocuk ve gençlik özel ihtisas komisyonu çocuk çalışma grubu raporu*. Ankara.
- KB (2019). *On birinci kalkınma planı 2019-2023*. Ankara.
- Kavili Arap, S. (2016, 18-20 Mayıs). Çocuk Dostu Bornova (Tam metin bildiri). Beşinci Uluslararası Meslek Yüksekokulları Sempozyumu (içinde 846-857), Kosova, Prizren.
- Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü (2023). Konya büyükşehir çocuk meclisinin yeni dönem başkanlık seçimi gerçekleştirildi. <https://konya.meb.gov.tr/www/konya-buyuksehir-cocuk-meclisinin-yeni-donem-baskanlik-secimi-gerceklestirildi/icerik/3194>
- Kurban, S. (2021). Çocuğun iyi olma halinin gelişmesinde sosyoekonomik ve yönetsel politikalar: Finlandiya örneği. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 16 (2), 26-43.
- Mamak Belediyesi Çocuk ve Genç Yönetmeliği (2021). <https://www.mamak.bel.tr/gundem/DosyaDownload?guid=12010bb0-0a43-473f-8271-0af40fe37dff>
- Mersin Büyükşehir Belediyesi (2020). 2020-2024 Stratejik planı. <https://www.mersin.bel.tr/uploads/files/MBB%202020-2024%20STRATEJ%4%BOK%20PLANI.pdf>
- Mersin Büyükşehir Belediyesi (2021). 2020 Faaliyet raporu. <https://www.mersin.bel.tr/uploads/files/MBB%202020%20Y%4%B1%4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf>.
- Mersin Büyükşehir Belediyesi (2022a). 2021 Faaliyet raporu. <https://www.mersin.bel.tr/dokumanlar/2021-yili-faaliyet-raporlari>
- Mersin Büyükşehir Belediyesi (2022b, 7 Mayıs). Mersin Büyükşehir, ‘entegre çocuk politika belgesi’ için çalışmalara başladı. <https://www.mersin.bel.tr/haber/mersin-buyuksehir-entegre-cocuk-politika-belgesi-icin-calismalara-basladi>
- Mersin Büyükşehir Belediyesi (2023). 2022 Faaliyet raporu. <https://www.mersin.bel.tr/uploads/files/2022yilifaaliyetraporu84093036-547354.pdf>

- Nilüfer Kent Konseyi (2023). Çocuk meclisi. <http://www.niluferkentkonseyi.org/cocukmeclisi.php>
- Orme, N. (1995). The culture of children in medieval England. *Past and Present*, 148 (48-88). <https://www.jstor.org/stable/651048>
- Öktem, M. K., Akpınar, İ.E. ve Küçük, H. (2020). Yerel yönetimlerde çocuk katılımı: Kağıthane çocuk meclisi örneği. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 8(1), 218-248. DOI: 10.14782/marmarasbd.712937
- Policy Brief (2023). Policy brief; identification of best practices in projects and public policies for road safety and safe urban mobility in Brazil with a focus on children and adolescents." https://www.unicef.org/brazil/media/26666/file/policy-brief_generation-that-moves.pdf
- Protokol; UNICEF-Bornova Belediyesi (2014). Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu ve Bornova Belediyesi tarafından imzalanan protokol.
- Riggio, E. (2002). Child friendly cities: good governance in the best interests of the child. *Environment and Urbanization*, 14 (2), 45-58.
- Safe Routes to School (2016). History of safe routes to school. http://guide.saferoutesinfo.org/introduction/history_of_srts.cfm
- Sağlam, M. ve Aral, N. (2016). Tarihsel süreç içerisinde çocuk ve çocukluk kavramları. *Çocuk ve Medeniyet*, 2,43-56.
- Salmi, M. (2012). Combating child poverty through measures promoting the socio-cultural participation, comment paper Finland. *Peer Review on Combating Child Poverty*, <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=9126&langId=en>
- Sambuunyam, M (2023, 16 Ocak). More than 60 million USD to be invested by UNICEF for child well-being in Mongolia from 2023-2027. <https://montsame.mn/en/read/311340>
- Sarıyer Belediyesi (2021). Sarıyer Çocuk Bildirgesi. <https://sariyer.bel.tr/ckuploads/ckfiles/0015.%20c.jpg?time=1619100507896>
- Sektörlerarası Çocuk Kurulu (2015). UNICEF ülke programı 2016-2020. <http://www.sck.gov.tr/wp-content/uploads/2020/03/2016-2020-Ulke-Programi.pdf>.
- Sektörlerarası Çocuk Kurulu, (2020). UNICEF ülke programı 2021-2025. <http://www.sck.gov.tr/wp-content/uploads/2021/07/UNICEF-Ulke-Programi-2021-2025.pdf>.
- Sparrrman, A. ve Sandin, B. (2012). Situated child consumption. A. Sparrrman, B. Sandin ve J. Sjöberg (ed.). *Situating Child Consumption; Rethinking Values and Notions of Children, Childhood and Consumption içinde (ss.16-32) İsveç: Nordic Academic Press.*
- Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2023). *On ikinci kalkınma planı (2024-2028)*. Ankara.
- Şavşat Belediyesi (2022) Çocuk belediyesi. <https://www.savsat.bel.tr/tr/news/621d58a4e646ea1ad8e78336/cocuk-belediyesi-haberleri>
- Şengül, T. (2001). *Kentsel Çelişki ve Siyaset-Kapitalist Kentleşme Süreçleri Üzerine Yazılar*. Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi, Araştırmalar, Tartışmalar ve Deneyimler:6, İstanbul: Demokrasi Kitaplığı
- Tan, M. (1989). Çağlar boyunca çocukluk. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 22 (1), 72-88.
- Tandoğan, O. (2014). Çocuk için daha yaşanılır bir kentsel mekân: dünyada gerçekleştirilen uygulamalar. *Megaron* 9 (1), 19-33.
- Topsümer, F., Babacan, A. ve Baytekin, P. (2009). Şehir ve çocuk: çocuk dostu şehir girişiminin şehir imajına katkısı. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 35, 5-20. <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuifd/article/view/1019007917/1019007377>.
- Türkiye Belediyeler Birliği (TBB) (2020). *2019 faaliyet raporu* <https://tbb.gov.tr/online/faaliyetraporu/2019/index.html>
- TBB (2021). *2020 faaliyet raporu*. <https://tbb.gov.tr/online/faaliyetraporu/2020/index.html>
- TBB (2022). *2021 faaliyet raporu*. <https://tbb.gov.tr/online/faaliyetraporu/2021/index.html>
- TBB, (2023). *2022 faaliyet raporu*. <https://tbb.gov.tr/online/faaliyetraporu/2022/index.html>
- TBB (2024, 18 Ocak). Çocuk dostu şehirler iş birliği projesi https://www.tbb.gov.tr/Tr/icerik_cocuk-dostu-sehirler-sbirligi-projesi_817.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) (2006). Genel kurul tutanağı 22 Kasım 2006 22. birleşim. *TBMM Tutanak Dergisi*. <https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/Tutanak?Id=da292599-c156-4a93-807a-0185ceac75c2&BaslangicSayfa=10&BitisSayfa=10>

- TBMM (2015). Genel kurul tutanağı 15 Aralık 2015 14. birleşim. *TBMM Tutanak Dergisi*. <https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/Tutanak?Id=ad7badd1-6db5-4188-80b2-0185ceac692b&BaslangicSayfa=77&BitisSayfa=77>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2013). 06-15 yaş grubu çocuklarda bilişim teknolojileri kullanımı ve medya, 2013, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Use-of-Information-and-Communication-Technology-and-Media-by-Children-Aged-06-15-2013-15866>
- TÜİK (2021). Çocuklarda bilişim teknolojileri kullanım araştırması, 2021. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuklarda-Bilisim-Teknolojileri-Kullanim-Arastirmasi-2021-41132>
- TÜİK (2023). İstatistiklerle çocuk, 2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2022-49674#:~:text=T%C3%9C%C4%B0K%20Kurumsal&text=Adrese%20Dayal%C4%B1%20N%C3%BCfus%20Kay%C4%B1t%20Sistemi,7'sini%20k%C4%B1z%20%C3%A7ocuklar%20olu%C5%9Fturdu.>
- United Nations Children’s Fund (UNICEF) (2012). Türkiye’de çocuk ve genç nüfusun durumunun analizi. <https://www.unicef.org/turkiye/raporlar/t%C3%BCrkiyede-%C3%A7ocuk-ve-gen%C3%A7-n%C3%BCfusun-durumunun-analizi-2012.>
- UNICEF (2014). Çocuk dostu şehirler. <http://unicef.org.tr/sayfa.aspx?id=64>.
- UNICEF (2015). *Bornova çocuk hakları temelli kent analizi raporu*. Ankara: UNICEF.
- UNICEF (2016). *Çocuk dostu şehirler (proje kapanış kitabı)*. Ankara: UNICEF.
- UNICEF (2018). *Türkiye- UNICEF ülke iş birliği programı 2016-2020*. <https://www.unicef.org/turkiye/raporlar/t%C3%BCrkiye-unicef-%C3%BCİke-i%C5%9Fbirli%C4%9Fi-programi-2016-2020.>
- UNICEF (2022a). *Türkiye- UNICEF iş birliği programı 2021 – 2025, 2021 yıllık rapor*. <https://www.unicef.org/turkiye/media/15806/file/UNICEF.pdf>
- UNICEF (2022b). Çocuk dostu şehirler. <https://www.unicefturk.org/yazi/cocuk-dostu-sehirler.>
- UNICEF (2022c). Innocenti report card 17, places and spaces, environments and children’s well being. https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/RC17-EN_Places-and-Spaces_Environments-and-childrens-well-being_Report-Card-17.pdf
- UNICEF (2023a). *Child friendly cities & communities recognition assessment outcome report: Cardiff*. <https://www.unicef.org.uk/child-friendly-cities/wp-content/uploads/sites/3/2023/11/OCTOBER-RECOGNITION-ASSESSMENT-OUTCOME-REPORT-CARDIFF.pdf>.
- UNICEF (2023b). *Child friendly cities in the East Asia and Pacific Region*. <https://www.unicef.org/eap/media/14627/file/UNICEF%20Child%20Friendly%20Cities%20in%20the%20East%20Asia%20and%20Pacific%20Region.pdf>.
- UNICEF (2024a). Cardiff has become the United Kingdom’s first ever UNICEF child friendly city. <https://www.unicef.org.uk/childfriendly-cities/press-releases/cardiff-becomes-the-first-unicef-child-friendly-city-in-the-uk/>
- UNICEF (2024b). Mongolia. <https://www.unicef.org/mongolia/media/5806/file/Playcards.pdf>
- United Nations Population Fund (UNFPA) (2023a). *State of world population 2023*. <https://www.unfpa.org/sites/default/files/swop23/SWOP2023-ENGLISH-230329-web.pdf>
- UNFPA (2023b). UNFPA-TKDF ev içi şiddet raporu açıklandı! <https://turkiye.unfpa.org/tr/ev-ici-siddet-raporu-basin-bulteni#:~:text=%C3%BCzeri%20gruptan%20geldi.-,Aramalardan%20elde%20edilen%20verilere%20g%C3%B6re%20%C3%A7ocuklar%C4%B1n%20%C5%9Fiddete%20maruz%20b%C4%B1rak%C4%B1lma%20oran%C4%B1,y%C3%BCzde%2018'e%20kadar%20y%C3%BCkseldi.>
- Willman, A. (2019). Child friendly cities summit smart city, case Oulu, Finland” https://www.childfriendlycities.org/media/2491/file/Smart_cities_Oulu.pdf
- Yapıcı, M. ve Yapıcı, Ş. (2004). Bir değer olarak çocukluk. *Üniversite ve Toplum Dergisi*, 4, (4)
03. 07. 2005 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanunu. <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5393&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

10.07.2004 tarih ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu.

<https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5216&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

08.10.2006 tarih ve 26313 Resmi Gazete Sayılı Kent Konseyi Yönetmeliği

<https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=10687&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>

EXTENDED SUMMARY

Cities, which are increasingly important in terms of capital accumulation, are being transformed with the slogan of "livable cities". However, social inequalities are also widening day by day. Children are one of the most vulnerable population groups that suffer from these inequalities. Today, on the one hand, they are confronted with the problems of underage labor, abuse, violence, and early marriage. On the other hand, children are subject to some restrictions. Although the world seems to be laid at their feet, they live under intense security measures, and their needs are decided by their parents. Besides, the need for safe green spaces for children to play has not been adequately met. In this dilemma, some proposals have been suggested to solve their problems. These solution proposals are tried to be provided through projects which are made in accordance with the nature of the neoliberal era. These projects are designed as temporary implementations. Most of them cannot be generalised and developed after the expiry of the project duration. Therefore, they are replaced with a similar one when they become outdated.

Child-Friendly Cities Initiative (CFCI) is one of these projects which brought to the agenda at the Habitat II meetings. It has an approach that focuses on the problems of children in cities and aims to make children participatory, healthy, happy and more visible. It emphasises the need for children to have access to urban rights and grow up in liveable environments. The CFCI was first begun with pilot implementations in some cities. Afterwards, it was aimed both to continue and improve the practices based on the outputs derived from the implementations in these cities and to convey the practices to other cities and countries.

Nowadays the process still goes on in forty-eight countries, especially in developed ones. Implementations are at different stages in each country because cities deal with different problems depending on the development level of the countries, the size of the cities, the access to resources, the administrative system, and high child population. In this context, one of the issues underlined by the CFCI was that due to these differences, each city should define its own problems and accordingly set its own targets.

In Turkey, the CFCI was first started in 2006 with pilot implementation in twelve provinces. However, it was soon discontinued due to operational problems such as lack of financial support and lack of participation. The second initiative was carried out in ten municipalities between 2014 and 2016, again as a pilot project. This initiative, which was designed as a local governance model, was finalised with a closing meeting at the end of two years and the second phase was not begun. After 2020, efforts to become child-friendly have been revitalized and restarted with an agreement between the Union of Municipalities of Turkey (UMT) and UNICEF.

In this study, the reflections of increasing problems on children living in the cities and the solutions tried to be produced by local governments are evaluated in the context of their compliance with the principles determined by the CFCI. The aim of the study is to evaluate the sustainability of the developments regarding child-friendliness after the pilot implementation of the CFCI in Turkey. This is a descriptive research and the data were obtained from open data sources shared within the scope of projects carried out by UNICEF and child-friendly regulations and practices in Turkey.

The findings of the research show that the CFCI was not sustained after 2014-2016 pilot implementations in Turkey, however, city administrations continued to implement irregular practices according to the perception of child-friendliness. In the process of UNICEF-UMT cooperation, the country assessment report prepared by UNICEF guided the determination of the targets. Both the action plan prepared at the central level and the efforts of UMT to raise awareness and the dissemination have brought being a child-friendly city to the agenda. Nevertheless, Turkey is still listed as a past initiative on the CFCI’s website. As a result, according to the current data, it can be said that only some of the objectives of this project could be realized and the project was limited to the duration of the protocol, thus, it could not go beyond raising awareness on child-friendliness.

Yazar Beyanı | *Author's Declaration*

Finansal Destek | *Financial Support:* Sultan KAVİLİ ARAP, bu çalışmanın araştırılması, yazarlığı veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır. | *Sultan KAVILI ARAP who is the author has not received any financial support for the research, authorship, or publication of this study.*

Yazarların Katkıları | *Authors's Contributions:* Bu makale yazar tarafından tek başına hazırlanmıştır. | *This article was prepared by the author alone.*

Çıkar Çatışması/Ortak Çıkar Beyanı | *The Declaration of Conflict of Interest/Common Interest:* Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir. | *No conflict of interest or common interest has been declared by the author.*

Etik Kurul Onayı Beyanı | *The Declaration of Ethics Committee Approval:* Çalışmanın herhangi bir etik kurul onayı veya özel bir izne ihtiyacı yoktur. | *The study doesn't need any ethics committee approval or any special permission.*

Araştırma ve Yayın Etiği Bildirgesi | *The Declaration of Research and Publication Ethics:* Yazar, makalenin tüm süreçlerinde Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi'nin bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyduğunu ve verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığını, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi'nin ve editör kurulunun hiçbir sorumluluğunun olmadığını ve bu çalışmanın Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi'nden başka hiçbir akademik yayın ortamında değerlendirilmediğini beyan etmektedir. | *The author declares that he/she complies with the scientific, ethical, and quotation rules of Tarsus University Journal of The Faculty of Economics and Administrative Sciences in all processes of the paper and that he/she does not make any falsification of the data collected. In addition, he/she declares that Tarsus University Journal of The Faculty of Economics and Administrative Sciences and its editorial board have no responsibility for any ethical violations that may be encountered, and that this study has not been evaluated or published in any academic publication environment other than Tarsus University Journal of The Faculty of Economics and Administrative Sciences.*